RADOMER KIELCER LEBEN № 35 (71) „Należytość pocztowa uiszczono ryczałtem“ צוויטער יאָהרגאַנג פרייז 25 גראָשען

אדרעסען
פון „ראַדאָמער קעלצער לעבען“

אין ראַדאָם
Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben“
Radom, Szwarlikowska 20.

אין קעלץ.
Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben“
Kielce, Sienkiewicza 35.

אנאָנסען פרייז:
איין מילימעטער שורה: פאַרן טעקסט 20 גר.
„ 40 „ אין „ „ - „
„ 18 „ נאָכ׳ן „ „

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

ראַדאָם פרייטאג א׳ אלול תרפ"ה — פאַר׳ן אינהאַלט און טעקסט פון די אַנאָנסען איז די רעדאַקציע נישט פאַראַנטוואָרטליך. — 21 Sierpnia 1925 roku

Kuzynce naszej **Rózi Holckener** z narzeczonym p. **Mojżeszem Kozłowskim** życzymy szczęśliwej przyszłości

CELA ROZENÓWNA
HELA HOLCKENERÓWNA

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבע שוועסטער רחטשע מיט ה׳ משה קאָזלאָווסקי ווינשען אז זיי־ער צוקונפט זאָל בעגלייט ווערען פון ליבע, גליק און צופרידענהייט,

שוועסטער און ברודער האָלצקענער

גימנאַזיום
פון דער געזעלשאַפט פאַר פּיל־ונג־פאַרשפרייטונג.

ווילנע, פילסודסקי 13

(Gimnazjum Tow. Rozpowszechn. Oświaty, Wilno ul. Piłsudskiego 13)

האט דער יאר ארויסגעגעבען רעגירונג׳ס־מאַטורעס נעמט אָן שילער און שילערינס אין אלע קלאסען. פאר נישט־היגע ווערט געצפענט א אינטערנאַט אין גימנאַזיום מיט בילליגע וואוינונג און עסען.

אויף פעמערקזאם
== צו ==
קאָנקורענץ
פרייזען

בעקומט איהר אלע עלעקטרישע ארטיקלען ערשטקלאסיגע קוואַליטעט אויך זשאַראַווקיס פון די פירמעס: „אָסראַם“ „פיליפס“ „טאַנקסראַם“ צו קאָנקורענץ־פרייזען.
איך נעם אָן מאַטאָרען צו פעראַכטען, ערקינדיגט אייך ביי דער פירמע

טייכמאַן
ראַדאָם, לובלינער 21
== אין הויף. ==

צו די חתנים פון רחטשע האָלצקענער מיט ה׳ משה קאָזלאָווסקי וואונשען גליק און צופרידענהייט.

לאה׳טשע און מאיר הערץ

טעאַטער „ראַזמאַיטאָשטשי“ ראַדאָם.

פערהייליגטע דער ס־מרופע פון ווארשאווער יודישען ארט־סצען־פעראיין. אויפטריט פון די גאַנצע ארטיסטען הערשאפט - צווייליך, סעגאַל.
מיטן אַנטייל פרויען: ביאַלקאָוויטש (ראזענצווייג) לובארטאָווסקא, סעגאל צוויליך, צאום, שפילמאַן. ה"ה ביאַלקאָוויטש, ווינער, וויינבערג, פעלד, צוויליך

שבת דעם 22־טען ה. ח. אנהייב 4 נ. מ. — — — פון 60 גר. ביז 2 זל.
ווערט געשפילט צום 3־טען מאָהל די זעהר אויסגעצייכנעטע קאָמישע אָפערעטע

ליאורקע מאַלאַדיעץ
אין 3 אַקטען פון לעבעדיעה

שבת דעם 22־טען ה. ח. 8,30 אַוו. צום ערשטען מאָל געשפילט דורך דער יעצטיגער טרופע. נייע אויפפיהרונג - נייע צעפּקטען, ס׳ווערט געשפילט די בעליבטע אָפערעטקע אין 3 אַקטען מיט א בילד

די רומענישע חתונה

זונטאג דעם 23 ה. ח. 8,30 אָוונד
גרויסע פרעמיערע! גרויסע פרעמיערע! פרעמיערע! צום 1־טען מאָל אין ראַדאָם פרעמיערע!
ס׳ ווערט געשפילט יעצט די טענסאציאָנעלע פיעסע אין 4 אַק. מיט א פראָלאָג פון י. וואקסמאַן

די אוקריינער קרבנות

1 אקט. דער פאגראם אין וואָלאָבאָוו און דאס שינדען פון טרובאָטשענקא חאכוויג׳ס טאָכטער און דאס דערשיסען איהרע עלטערען.
2. אקט די געשענדעטע קינד מיט איהר פאמיליע קומט קיין ווארשא און דאָרט דערוויסט זי זיך, אז זי טראָגט א קינד אונטער׳ן הארצען פון איהרע עלטערענס מערדער.
3. אקט דאָס צונויפטרעפען זיך אין אין פאַריז אין א האָטעל פון די געשענדעטע פ״ל וואסא מיט איהר ברודער צוזאמען מיט רובאָטשענקא. דער ברודער דערקענט דעם מערדער און ווערט אַרעסטירט.
4. אקט דאס געריכט אין פאריז און דאָס פריילאזען דער געשענדעטעס ברודער.

=== א נ ג א ס! ===
אין פארדרייטונג די טענסאציאָנעלע פיעסע:

יאשקע אדעסיט

געשעפט׳ס פיהרער א. ר. ט. לייכטער — סופלער: לאַקס

בעקאַנטמאַכונג

די יודישע ספּאָלדזיעלניאַ פאַר האַנדעל און האַנדווערקעריי מאַכט בעקאַנט דאָס מען נעמט אָב שפּאַראיינלאַגען פון 10 גראָשען אויף קליינע ביכלעך און דאַן ווען די געקויפטע מארקיס זענען אין די ביכלעך איינגעקלעבט ווערט דאָרויף אַרויסגעגעבען איין ווקלאַדאָווי ביכעל.
קלענערע שפאַראיינלאַגען ווערען אויסגעצאָהלט אָהן קינדיגונג.
ספּאָלדזיעלנאַ פאַר האַנדעל און האַנדווערקעריי — Plac 3 Maja 2

א סאָלידער יונגערמאַן אויס קראָקוי זוכט א מעבלירט צימער ביי א אנשטענדיגע יודישע פאַמיליע פאַר זאָפאָרט. געפעליגע צושריפטען און רעדאקציע אונטער ביער־פערטרעטונג „אָקאַצימער“

We wtorek dn. 1-go września r.b.
rozpoczynam zajęcia w freblówce
przy ORGANIZACJI SJONISTYCZNEJ Lubelska 25.
Zapisy dla nowowstępujących
przyjmuję codziennie w kancelarji zakładu od godz. 11-1
E. Gostyńska

בעקאַנטמאַכונג

דינסטאָג דעם 1־טען וורשעשען ה. י. הויבט אָן נאָך די פעריען טהעטיג צו ווערען די פרעבלוווקע ביי דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע לובלינער 25. נייע שילער קענען זיך איינשרייבען טעגליך אין די קאַנצעלאַריע פון דער פרעבלוווקע פון 11 ביז 1 נ. מ.

ע. גאָסטינסקא

דער פיבער פון'ם זלאָטע

און די פויליש־יודישע פערשטענדיגונג.

דער קאַמף געגען פוילישען זלאָטע איז פאַר דער פאָריגער וואָך געווען די וויכטיגסטע טעמע נישט נאָר פון דער אינלענדישער פרעסע, נאָר זאָגאָר אויך פון דער אויסלענדישער. אַנ'אינטערעסאַנטע אָבהאַנדלונג וועגען זלאָטע־קריזיס געפונען מיר אויך אין דער לאָנדאָנער „צייט", וועלכע פערבינדט די דאָזיגע פראַגע מיט דער פויליש־יודישער פערשטענדיגונג.

„דער פיבער פון די זלאָטע — שרייבט ה' מאָריס מייער אין די „צייט" — האָט פאַר די יודען פון דער גאַנצער וועלט אַ בעזונדערע בעדייטונג, ווייל דאָס וואַרפט אַ ליכט אויף דעם, פאַרוואָס די פוילישע רעגירונג פון ה' גראַבסקי האָט פערבויגען איהרע אַנטיסעמיטישע טראַדיציעס און האָט געשלאָסען מיט די יודען אַ פערשטענדיגונג'ס־אָפּמאַך, דורך וועלכען זי האָט זיי געגעבען אייניגע הנחות און דורך וועלכען זי האָט איבערהויפּט אַנערקענט אייניגע פרינציפּען, וואָס האָבען אַ גרויסע בעדייטונג פאַר'ן יודענטום. ס'איז קלאָר געוואָרען, אַז די פוילישע רעגירונג האָט געפיהלט, דאָס דער פינאַנץ־באָדען פון אונטער איהרע פיס איז נישט קיין זיכערער, און דערפאַר האָט זי זיך איינפערשטאַנען מיט די יודען. זי האָט געוואָלט זיך שאַפען אין זיי אַנ'אָנשפּאַר, זיי זאָלען אונטערהאַלטען די זלאָטע, ווען זי וועט אָנפאַנגען זונקען, און איהר נישט נאָך טיפער שטיפען... דאָס מיינט מיט אַנדערע ווערטער, אַז ס'איז נישט געווען די דיפּלאָמאַטישע פעהיגקייט פון לופיען וואָלף, און אויך נישט די קלוגע פּאָליטיק פון ד"ר רייך און ד"ר טהאָן, וועלכע האָבען אַזוי שטאַרק געווירקט צו ברענגען די פויליש־יודישע פערשטענדיגונג. נאָר ס'איז געווען דאָס בעוואוסטזיין פון גראַבסקי'ן, אַז די זלאָטע, וואָס ער האָט אייגענטליך איינגעפיהרט און מיט וועלכער ער האָט פאַר אַ צייט סטאַביליזירט די פינאַנצען פון פוילען, וועט פריהער אָדער שפּעטער זיך נעמען וואַקלען".

אָבער וואָס איז געווען די סיבה פון אָט דער פלוצלימ'דיגער ירידה פון זלאָטע? דערויף ענטפערט ה' מאָריס מייער בזה הלשון:

„אין פוילישע עפענטליכע קרייזען ווערט ערקלערט, אַז דאָס איז אַ צופעליגע און פערבייגעהענדע ערשיינונג, וואָס איז פערורזאַכט געוואָרען דורך די שונאים פון פוילען. די „שונאים פון פוילען" מיינט מען איצט די דייטשען. פוילען און דייטשלאַנד זענען איצט גאָרנישט קיין גוטע פריינד: ס'געהט צווישען זיי אַן אַ גרויסער עקאָנאָמישער קאַמף, איינפאַך אַ עקאָנאָמישער קריג. דייטשלאַנד האָט אַרויפגעוואָרפען אַ זייער גרויסען צאָל (אימפּאָרט־שטייער) אויף נאַטור־פּראָדוקטען, וואָס מען ברענגט פון פוילען, און פוילען האָט דאָס זעלבע געטון בנוגע פיל סחורות, וואָס זי ברענגט פון דייטשלאַנד. פוילען שיקט אַרויס דייטשע בירגער און דייטשלאַנד וויל אַרויסשיקען פוילישע בירגער. די דיפּלאָמאַטישע בעציהונגען זענען, פערשטעהט זיך, אויך געשפּאַנט; און די פרעסע פון ביידע לענדער איז גאָרנישט העפליך איינע צו די צווייטע... פון פוילישע אָפיציעלע קרייזען ערקלערט מען, הייסט עס, אַז דאָס האָט דייטשלאַנד אָפּגעשפּילט אַ שפּיעל צו פוילען און אַריינגעוואָרפען איהר זלאָטע אין אַ פיבער.

גאַנץ אַנדערש דענקט מען אָבער אין אַנדערע קרייזען, וואו מ'קוקט מעהר אָביעקטיוו אויף דער לאַגע. אין די דאָזיגע קרייזען ערקלערט מען, אַז דאָס פיבעריי פון דעם זלאָטע אין נישט געווען קיין איבעראַשענדע ערשיינונג, אַז מען האָט זיך געקענט שוין לאַנג דערויף ריכטען. ווען גראַבסקי האָט סטאַביליזירט די וואַלוטע פון פוילען און איינגעפיהרט די זלאָטע, האָט ער צו דער זעלבער צייט נישט געשאַפען קיין סאָלידער באַזיס פאַר דער דאָזיגער סטאַביליזירונג. ער האָט נישט סאַנירט די פינאַנצען פון פוילען, ער האָט נישט געמאַכט די נויטיגע עקאָנאָמיע אין די הוצאות פון פוילישען שטאַאַט, און האָט נישט איינגעאָרדענט די הכנסות אַזוי, אַז זיי זאָלען זיין רעגעלמעסיג און דויערהאַפט, אַנשטאַט צו צוטיילען די בעשטייערונג מיט גערעכטיקייט און פערהעלטניסמעסיגער גלייכקייט צווישען אַלע קלאַסען און גרופּען פון דער בעפעלקערונג, — האָט מען אַרויפגעוואָרפען זייער גרויסע שטייערען בלויז אויף דער שטאָטישער בעפעלקערונג, אויף די סוחרים. און פאַבריקאַנטען (וואָס זענען אגב דאָס רוב יודען); די איבעריגע קלאַסען זענען כמעט געבליבען פריי פון שטייערען, אָבער יענע גרויסע שטייערען האָבען כמעט פולשטענדיק רואינירט דעם האַנדעל און די פאַבריקאַציע פון פוילען (וואָס ליגט, ווי בעוואוסט, אין יודישע הענד), און מען האָט שוין נישט וואָס פון זיי צו נעהמען. ממילא זענען שטאַרק געפאַלען די הכנסות פון דער פוילישער רעגירונג. מיט אַנדערע ווערטער הייסט עס, אַז מ'האָט געטון דאָס, אויף וואָס די ענגלענדער זאָגען: „מ'האָט דער־הרג'עט די גאַנז, וואָס פלעגט לעגען דאָס גאָלדענע איי".

דער רעזולטאַט פון אַלעם דעם איז געווען, אַז דער זלאָטע האָט געמוזט פאַלען.

אָט דאָס זענען די צוויי מיינונגען, וועלכע מ'ופרען אַרויסגעזאָגט בנוגע דעם איצטיגען זלאָטע־קריזיס.

ג. פ—ט.

וואָס מיך האָט געטראָפען

פון

ב. י. גאָלדשטיין

1.

מיין ליבעס־ערקלערונג.

איך האָב אָפּגעזאָגט פאַר איהר די ליבעס־ערקלערונג, ווי גלייך איך וואָלט זי אַרויסגעליינט פון אַ ביכעל. נאָכדעם האָב איך מיט אַ זיידען טיכעלע זיך אַרומגעווישט דעם שווייס, וואָס האָט ווי קליינע אַרבעסלעך זיך געקייקעלט אַרום מיין אונטערשטער ליפּ און זיך געשטעלט קעגען איהר, ווי אַ סאָלדאַט, אויסגעצויגען.

זי אַ שעהן בע'חנ'טע ברונעטקע, מיט קלוגע, שאַרפע אויגען, האָט געקוקט אויף מיר ערנסט און רוהיג.

אַז איך האָב זיך אָנגעטראָפען מיט איהר בליק, האָב איך זיך פערלוירען. מיין הייסער, אויסגעצויגענער גוף האָט זיך ביסלעכווייז איינגעשרומפּען און קלענער געוואָרען. אויסגעדאַכט האָט זיך, אַז דאָ שטעהט איך אַ בעשולדיגטער, וועמעס גורל פון לעבען און טויט ליגט אין די הענט פון מיין ריכטער — די ברונעטקע.

— זאָג נאָר, אָבער דעם אמת — האָט זי מיך אַ פרעג געטאָן — וויפילטע מאָל ערקלערסטו זיך שוין אין ליבע?

איך האָב זיך אַ כאַפּ געטון, ווי גלייך מ'וואָלט מיך אָפּגעבריהט, האָב זיך ווידער אויסגעצויגען אין פולער לענג און מיט שטאָלץ און שאַרפען טאָן געזאָגט: „קיינמאָל נישט פריהער!"

זי האָט שמייכלענדיג מיך צוגערופען צו זיך מיט איהרע גליהענדיגע אויגען:

— הער נאָר, דאָס פרעג איך דיך נישט ווייל איך בין נייגעריג. די בעסער זאָג מיר דעם אמת: וויפיל פרויען האָסטו ליב געהאַט?

— קיין איינע נישט! — האָב איך ווידער, נישט טראַכטענדיג געענטפערט.

— אַ בחור, וואָס ערקלערט זיך אַזוי גלאַטיג אין ליבע, האָט שוין געמוזט האָבען פּראַקטיק — האָט די ברונעטקע געלאַכט — איך דערקען, אַז דאָס איז שוין ביי דיר אַן איינגעשטודירטע לעקציע.—

איך האָב זיך פערשעהמט. דער שווייס האָט ווידער אַרויסגעזעצט, און געשטאַנען בין איך, ווי איינער, וועמען מ'כאַפּט מיט דער גנבה.

— נו, דאָס איז... נו, זאָל זיין, דאָס איז אמת — האָב איך זיך געפּלאָנטערט — אָט נאַ זי דיר, די אויפגעשריבענע לעקציע. איך האָב זי אויסגע'חזר'ט אויסווענדיג. אָבער די ביזט די ערשטע, פאַר וועמענס וועגען איך האָב אַזוינס איינגעשטודירט.

זי האָט געפיהלט, אַז דאָס איז אמת. פון אָנהויב אָן האָט זי בעמערקט, אַז מיין בענעהמונג איז ווי פון אַ בחור, וואָס האָט קיינמאָל קיין עסקים נישט געהאַט מיט פרויען. זי האָט אָבער געמיינט, אפשר האָב איך כאָטש איין מאָל אין מיין לעבען שוין ליב געהאַט.

— ניין — האָב איך מיט אַ בעטענדיג קול געזאָגט — ניין, קיינמאָל נישט.—

זי האָט האָפנונגסלאָז זיך צוריק צוגעשפּאַרט צו דער פּאַרענטעש פון די וואַנט און שטיל, פאַר זיך אַליין, נאָכגעזאָגט ציטערנדיג מיינע ווערטער: „קיינמאָל נישט..."

ביידע האָבען מיר געשוויגען אַ רגע. איך האָב פון הייטענס געקוקט אויף איהר און נישט פערשטאַנען וואָרום זי איז געוואָרען אַזוי בע'צער'ט. זי, ווידער, האָט אין געדאַנק געזוכט גלאַטיגע ווערטער, וואָס זאָלען מיך אויסניכטערען און נישט וועה טאָן.

— מיין ליבינקער— האָט זי געזאָגט קוקענדיג אויף אַ קוויט פון שפּאַליער אויף דער אַקעגענדיגער וואַנט— מיין

פערמאָגט ראדאם חאָטש איין יודישע פאָלק'ס-שולע?

וויפיעל מאָהל עס איז שוין אַלין נישט אויסגעקומען צו רעדען וועגען אַ יודישע פאָלקס-שולע פאר ראדאם. וויפיעל מאָהל זי דאָזיגע פראַגע איז אַלץ שוין נישט אַרומגערעדט געוואָרען אין צייטונגס-אַרטיקלען פון דער היגער יודישער פרעסע, אָבער שטענדיג בלייבט הענגען די פראגע אויף די שפאַלטען פון דער צייטונג און נוצט אַלס אַקטועלע טהעמא בלויז פאר'ן שרייבער און נישט פאר'ן טהוער, פאר'ן פובליציסט און נישט פאר'ן געזעלשאפטליכען עסקן.

מיר האָבען אין ראדאם שולען, הדרים, דאָס איז מעהר פאר דער בעל-הבית'שער קלאס, וואָס האט קודם כל די מעגליכקייט דאָרט אנצודינגען די קינדער, און אחוץ דעם איז זי ווייניג-וואָס אריענטירט אינ'ם וועלטליכען פראָגראם פון פעדאגאגישען און ערציהונגס-וועזען. ס'איז אין אַ געוויסע מאָס נאך גילטיג די אַלטע שיטה, וואָס זאָגט, אַז האַלטען דארף מען אַ קינד אין שולע, אָדער אין חדר ביז כך וכך יאָהרען. ביי דער היינטיגער בעל-בתישער קלאַס איז וויכטיגער די עלטער-פערהעלטניס און דער דורכשניט פון די יאָהרען, איידער דאָס גייסטיגער ואַרבעגע און דאָס לעהרעריש-דערגרייכטע.

אמת איז אויך, אַז אַ טהייל שולען אין ראַדאָם זענען ווייט נישט הינטערשטעלינג פון וועלטליכקייט און זיי בעפריעדיגען אויף אַ געוויסען אופן דעם פאָרטגעשריטענעם טאַטען. אָבער דערפאַר ברויך מען צאָהלען שכר-למוד פון 20 ביז 15 זלאטעס אַ חודש. אזאַך, וואָס איז פאר די ברייטע פאָלקס מאַסען גאנץ נישט צוגענגליך. ס'איז אַלזאָ אַ געזעלשאַפטליכער חוב צו שאַפען ענדליך אַ יודישע פאָלקס שולע, וואָס סיי דער פראָגראַמאַטישער אינהאַלט, סיי די עקאָנאָמישע סטרוקטור זאָל זיין אַוועקגעשטעלט אויף אזאַ יסוד. אַז די הונדערטער קינדער פון די פאָלקס-מאַסען זאָלען אַזוי נאָך בעקומען אַ ערציהונגס הויז און לערן-אַנשטאַלט. וואָס זאָלען געבען זיי די מעגליכקייט אויסצוואַקסען זיך אַלס גאַנצע מענשען מיט וויסען און וועלטליכע קענטניס.

עס דערנעהנטערט זיך א ניי שול-יאָהר, וואס שטעלט ווידער פאר אַנ'-עקזאַמען דער יודישער געזעלשאפט, דעם יודישען פאטער און מוטער, צי זיי פערשטעהען זייערע אויפגאבען, צי זיי שטעהען אויף דער הויך פון זייערע אינטערעסען.

אויך דער עקזאַמען איז, וואס אַנ'-אמת, א שווערער. נישט לייכט וועט אַנקומען דעם יודען פון א גאַנץ יאהר צו געבען דעם פאַסיגען און ענטשפרעכענדען ענטפער.

די פראגע, וואס שטעהט פאר דעם פאטער און מוטער, איז איינפאך און פשוט: וועמען איבערצוגעבען דעם גורל פון זיין קינד, פון דעם אונטערוואַקסענדען יודישען דור?

אַט קומט די פאלקס-שול פון דעם הערשענדען פאָלק און שפראך און זאגט: ביי מיר דאַרפסטו נישט צאהלען קיין שכר-למוד. די שול ווערט דאך אויסגעהאלטען פון דער מלוכה, ענדינט דיין קינד די פאלקס-שול, האט ער די מעגליכקייט אריינצוטרעטען אין דער מיטעל-שול, ווארום די שול איז דאך פון דער מלוכה אנערקענט, ביי מיר קריגט דאס קינד זיין ענטוויקלונג און ערציהונג אין דער פוילישער שפראך, דאס קינד זאפט אין זיך אזוי ארום איין דעם גייסט און קולטור פון פוילישען פאָלק, יואָס בעהעפט איהם מיט דער פוילישער בעפעלקערונג און שאפט אזוי ארום אָב די סכסוכים און רייבונגען צווישען אייך און אונז און עס קאָן מיט דער צייט דערגרייכט ווערען די אזוי געגאַרטע פויליש-יודישע פערשטענדיגונג.—

און ווירקליך בעמיהען זיך פיעל פון די יודישע עלטערען, אז זייערע קינדער זאָלען אָנגענומען ווערען אין די פּאָווששעכנע שולען, און וואָס איז אפשר גאָרנישט קיין עולה ווייל האָבען זיי דען אַנדערע יודישע פאָלקס-שולען וואו מ'זאָל זייערע קינדער לערנען פאַר אומזיסט אָדער לכל הפחות פאַר אַקלייינע און צוטריטליכע פרייז? וואָס קענען זיי טוהן דערצו, די הינדערטער טאַטעס און מאַמעס,— וואָס ראַנגלען זיך מיט זייער היי שעה— אַז זייערע קינדער זאָלען צוגלייך מיט דער לאַנדס שפראַך און קולטור אויך בעקומען אַ נאַציאָנאַל-יודישע און וועלטליך-קולטורעלע ערציהונג? ווער איז דערין שולדיג, אַז אַגאַנצער יודישער דור וועט אַפילו נישט וויסען פון זיין געשיכטע און פערגאַנגענהייט און וועט קיינמאָהל נישט קענען זיין ליטעראַטור, זיינע דיכטער קינסטלער און דענקער, זיין שפראַך, צי יודיש אדער העברעאיש— און קולטור.

די אָרטאָדאָקסיע אין ראַדאָם, האָט מיט אַ געוויסע צייט צוריק אונטערגענומען שריט צו אינטערווענירען ביים היגען שול-אינספעקטאָר צו בעפרייען די יודישע קינדער, פון געהען שבת אין די אַלגעמיינע רעגירונגס-שולען און חאָטש זי האָט איהר ציעל נאָך פאָרלויפיג נישט דערגרייכט, האָט זי פונדעסטוועגען געפינען פאַר איהר רעליגיעזען חוב זיך משתדל צו זיין, אַז יודישע קינדער זאָלען ווערען אָבגעהיטען פון חלל שבת.

דאָס איז גאַנץ אויסגעהאַלטען פון איהר זייט, ווייל די אָרטאָדאקסיע אַלס אַ ריין אויסגעשפּראָכענע רעליגיעזע — און אפילי קלעריקאַלע-פארטיי וועט דאך נישט געהן בעשאפען אַ פאָלקס-שולע. מיט מעהר וועלטליכע למודים, וואָס זאָלען ענטשפרעכען דעם ווילען פון די יעניגע עלטערען, וועמענס נאַציאָנאַלע אויפפאַסונג אפילו עס איז געשטיצט אַמיינטענס אויף קולטורעלע פאַרט-

ליבינקער איך לעב היינט, ס'הייסט, אין דער היינטיגער צייט. די — אין מיין באָבע'ס צייטען. מיר זענען אזוי פערשידען. אזא פאַר ווי מיר, קאָן נישט זיין גליקליך. אזא בחור ווי די איז מיר זעהר לאַנגוויילינג. ניכאַי-בי וואַלסטו כאָטש דעם אַלף-בית ווי צו בעגעהן זיך מיט אַ פרוי ביי אַן אַנדערע געוועזן אויסגעלערנט. פאַר מיר איז עס אוממעגליך צו ווערען אַ לעהרער פון א קינדער-גאַרטען... זיי געזונט.—

איך האָב נאָך עפעס געזאָגט. זי האָט מיט א געניץ געענטפערט. דאַן האָב איך פערשטאַנען אַז דאָס איז מיין לעצטע געשפּרעך מיט איהר...

.2

אין טאָג פון מיין חופה.

זי האט זיך געריכט דערויף. געוואוסט, אַז סוף כל סוף וועט זי מיך פערלירען; איך וועל זיך ווען ס'איז נישט פערליבען אין אַנ'אַנדערער און חתונה האָבען...

די גאנצע חתונה-וואָך האט זי זיך געפיהלט עלענד, דערשלאָגען.

מעהר נאָך דערשלאָגען איז זי געווען אין טאָג פון מיין חופה. עטליכע מאָל האָט זי מיך איבערגעפרעגט: „האָסטו זי טאַקע ליב?" און איהר קול איז געווען פערענדערט, הייזעריגלען.

איך האָב זי אָנגענומען ביי ביידע הענט, אריינגעקוקט אין איהרע שעהנע, טיפע אויגען, וואָס האָבען זיך געטובל'ט אין טרעהרען, און האָב געשוויגען.

זי האָט פון מיין מינע שוין דערקענט, וואָס ביי מיר אין הארצען טוט זיך, זי האָט געפיהלט, אַז דער דאָזיגער טאָג איז דער גליקליכסטער ביי מיר, האָט זי דערפאַר איינגעהאלטען איהרע טרעהרען און מיין שמחה נישט צעשטערט.

זי האָט געוואוסט, אַז נאָך געצעהלטע שעה'ן זענען פערבליבען, וואָס זי וועט מיך האָבען נעבען זיך.

האָב איך דען געקאָנט פערלייקענען פאר איהר, אַז מארגען פאָרטאָג פאָהר איך אוועק מיט מיין כלה צו איהר עלטערען?

ניין, איך האָב נישט געקאָנט און נישט געוואָלט לייקענען, כאָטש איך האָב געוואוסט, ווי דאָס וועט איהר וויי טאָן.

צו דער חופה איז זי פונדעסטוועגען געקומען אין די שעהנסטע קליידער. זי האָט אָנגעטאָן איגגאַנצען איהר צירונג, און אַז איך האָב זי דערזעהן, האָב איך געמוזט איבעראַשט ווערען פון איהר שעהנקייט. איך האָב זי אַרומגענומען און מיט ליבע איהר אַריינגערוימט: „די ביזט דאָ די שעהנסטע פון אַלעמען."

זי האָט מיט דאנקבאַרקייט מיר אַריינגעקוקט אין פנים אַריין און געשמייכעלט.

ווען איך האָב זי שפּעטער געזעהן שטעהן מיט מיין כלה, האָב איך געמוזט מודה זיין, אַז מיין כלה איז שעהן, אָבער זי איז פאָרט שעהנער...

און ווי העלדיש זי האָט איהר צער, ליבע און בענקשאפט אונטערדריקט! און געטאַנצט האָט זי מעהר פון אַלעמען.

נאָך דער חופה, ווען זי האָט מיט מיר אַ פאָלקע געטאַנצט, האָט זי כמעט ליידענשאַפטליך זיך געטוליעט צו מיר און אין דער שטיל געזאָגט: „ליבענקער מיינער, ווען וועסטו צוריקקומען צו מיר?"

ווען איך האָב איהר געענטפערט. אַז איך ווייס נישט, איז זי געוואָרען בלייך און זיך אָנגעהויבען אַדויסצוגליטשען פון אונטער מיינע הענט.. אַט, וועט זי חלש'ן.

איך האָב זי אריינגעפיהרט אין אַ בעזונדער חדר און דאָ ערשט האָט זי אויסגעבראָכען, צום ערשטען מאָל, אין אַ היסטערישען יאָמער.

געשריטענקייט. אז א פרעמדע אטמאספערע אין א נישט יודישע סביבה, ווירקען—אפשר אין א נישט קלענערער מאס ווי חלול שבת — אויף דער ערציהונג פון יודישען קינד און בעהערשען עס אינגאנצען מיט איהר היפנאטאזירענדער השפעה — פון אזא ארגומענט וועט די ארטאדאקסיע נישט לאזען זיך איבערצייגען. דער רעליגעזער מאמענט שטעהט ביי איהר העכער פון אזעלכע — מעג אפשר זיין לאגישע—ארגומענטאלע אמת'ען זי איז קאנסעקווענט און זי וועט דערפאר קיין וועלטליכע פאלקס-שולען נישט בעשאפן. מען קען אפשר דאס איהר צושרייבען אלס אויפריכטיגער „זשעסט"... די קשיא איז נאר אויף אונזערע נאציאנאל-געזאנענע. אויף די היינטוועלטיגע און פראגרעסיווע עלעמענטען פון אונזער געזעלשאפט, וועלכע האבען נאך אפילו נישט א פינגער צוגעלעגט צו דער גרינדונג פון א יודישע פאלקס-שולע לויט זייער גייסט און לויט זייער מעהר-וועלטליכען און קולטורעלען אינהאלט.

לאמיר נעמען א ווילנא, ווארשא, לאדזש און אפילו אנדערע קלענערע שטעדט, און מיר וועלען זעהן ווי איבעראל ווערט פאר'ן יודישען שולוועזען געזארגט און עס גרופירען זיך ארום דעם, אינטעליגענץ — מעג זי זיין דיפלאמירט — געזעלשאפטליכע טהוער, לעהרערס און בכלל די אלע, וואס האבען א פערשטענדניש דערצו. ביי אונז, אבער, אין ראדאם, איז דער דאזיגער געביעט אינגאנצען פערוואהרלאזט, פערנאכלעסיגט און עס טהוט דעמאלט קיינער א קלער נישט, אז אט קומט שוין באלד א ניי שול-יאהר און קיין איין יידישע פאלקס-שולע איז נישטא.

ב. צוויג.

א"י זאל אויפנעמען 5 מיליאן יודען.

א פארשטעהער פון דער „נייער פרייער פרעסע" האט געהאט אן'אינטערוויו מיט'ן פארזיצער פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע אין אמעריקע, לואי ליפסקי, וועגען די הויפט-פראבלעמען פון ציוניסטישען קאנגרעס.

דער אינטערעס פאר א"י — האט ה' ליפסקי געזאגט, — שטייגט פון טאג צו טאג. יעדער חודש ברענגט קיין א"י פון 2 ביז 3 טויזענדט אימיגראנטען. דער חודש יולי האט געשלאגען דעם רעקארד פון איבער 4 טויזענדט אימיגראנטען. מעהר ווי 5 מאל אזויפיל מענשען, וועלכע מיר קענען בעפרידיגען מיט אונזערע פאנדען, ווענדען זיך צו אונז נאך סערטיפיקאטען. מיר מוזען זיך אבער אפהאלטען מיט'ן ארויסגעבען סערטיפיקאטען, ווייל מיר מוזען שטענדיג אין זינען האבען די אויפנאמפעהיגקייט פון לאנד — דער קאנגרעס וועט טאקי דארפען געפינען די מיטלען, ווי אזוי מעגליך צו מאכען א גיכערע איינוואנדערונג פון די אידישע מאסען קיין א"י. מיר שאצען, אז דאס לאנד איז פעהיג אויפצונעמען ביז פינף מיליאן מענשען. דערווייל געפינען זיך אין א"י פון 115 ביז 130 טויזענדט אידען און אין 500 טויזענד אראבער.

איינע פון די הויפט פראבלעמען פון קאנגרעס וועט אויך זיין, ווי צו בעקעמפען די אנטי-אידישע פראפאגאנדע פון די אראבער. זיי דארפען דאך אנערקענען, אז די א"י-אימיגראציע, וואס די ציוניסטישע בעוועגונג האט מיט זיך געבראכט, האט זיי געגעבען שולען פאר זייערע קינדער, מערק פאר זייערע פראדוקטען, וועלכע זיי האבען קיינמאל פריהער נישט געהאט. די בעוועגונג האט געהעכערט שטארק די פרייזען פון זייער באדען.

איינע פון די וויכטיגסטע דיסקוסיע-פראגעס אויפ'ן קאנגרעס וועט זיין די פראגע וועגען די פאנדען, וואס זענען נויטיג דורכצופיהרען דעם ווידער-אויפבוי פון א"י. ביים היינטיגן טאג האבען מיר צוויי פאנדען: דעם קרן-היסוד, וואס ברענגט אונז יערליך קרוב 2 מיט א האלבען מיליאן דאלאר, און דער קרן-קימת מיט א יעהרליכע הכנסה פון 600 טויזענד דאלאר. כמעט א דריטעל פון די פאנדען ווערט געזאמעלט אין אמעריקע. די עיקר-פראגע וועט זיין, ווי אזוי צו פערגרעסערען די הכנסות פון די פאנדען, און דער עיקר פון קרן-היסוד, וועלכער שטיצט זיך אויף גרעסערע נדבות".

צום סוף האט ליפסקי געזאגט:

„איך קוק מיט גרויס אפטימיזם אויף דער קומענדיגער ענטוויקלונג פון א"י.

קאראנטין.

(א פרעטענזיע פון א סתם-יוד)

שוין לאנג ווי כ'וויל מיך מיט אייך זעהען, זיך א דורכצושמועסען מכח זעהר א וויכטיגען ענין, וואס לאזט מיך נישט שלאפען, ממש איך קאן נישט איינרוהען, צוליב דעם, וואס מען בעגעהט אזא אונרעכט געגען מענשען, וואס זייער גאנצער שולד, ליגט דערין ווייל זיי פערמאגען נישט אזוי פיעל פונטען, אז עס זאל זיי סטייען אויף צו פאהרען אין דער 2-טער קלאס.

איך מיין דאס א קעגען דעם ברוך-הבא, וואס מ'גיט אונזערע עולים סאמע ביים איינשטייגען אויף דער א"י-ערד די רעזינפעקציע אדער ווי מ'רופט עס אויפ'ן היינטיגען לשון-קאראנטין.

נאך מיט עטליכע יאהר צוריק, איז מיר די מעשה נישט געפעלען געווארן, נור איך האב מיר געטראכט: עס פאהרען דאך זעהר ווייניג יודען, מיט דער צייט ווען די אימיגראציע, וועט זיך פערגרעסערען, אז אלע וואך וועלען אבגעהען שיפען מיט יודען קיין א"י, וועט מען מן הסתם די גזרה אבשאפען צום סוף זעהען מיר, נישט בלויז, וואס מ'שאפט נישט אב די גזרה, נור פערקערט, וואס א מאל פערשארפט מען זי און מען גוט צו כלערליי דינים...

אין דער היינטיגער עקאנאמיש-שלעכטער צייט, ווען נישט בלויז ארימע אידעאליסטען-חלוצים, פאהרען קיין ארץ-ישראל אויף דער 3-טער קלאס, נור עס פאהרען מיט דער דערמאנטער קלאס אויך אזעלכע יודען, וואס זענען דא גאנץ רייך געווען, נור צוליעב מאטעריעלע סבות קאנען זיי זיך נישט פערגינען קיין בעקוועמליכקייטען. די אלע עולים, חלוצים צי גלאט יודען, דארפען אויסשטעהן שבעה מדורי גהינום ביים אבשטייגען פון שיף, איך רעד נישט פון שטעלען פאקען, דאס קאן זיך נאך מיטגעהן, נור דאס פארווען די מלבושים, צוליב וועלכען ס'ווערען פון זיי א תל, אז זיי וועלען שוין טויגען אויף כפרות, דאס ארט מיך. און נאך א זאך און דאס איז נאך מעהר קרענקליכער, אז עס פאהרט זיך א יוד אין דער 2-טער קלאס, וועלכער איז אין דערהיים געווען אזא בשר-ודם ווי די וואס פאהרען אין דער 3-טער קלאס, נור צוליב דעם, וואס ר'האט א פאר פונט, בכדי צו קאנען אויסקויפען א שיפס-קארטע פון 2-טער קלאס, איז ער שוין א גאנצער פריץ און ווייסט נישט פון קיין שום זארג, דאגעגען דער ארימער חלוץ, אדער אנדערער יוד, וואס כמעט וואס ס'האט איהם געסטייעט אויף רייזע קאסטען און נעמט זיך א באזארש מ'שטיינסגעזאגט, וועלכער בעשטייט פון: עטליכע העמדער, א ליי-ווענטע מארינארקע אפאר ווייסע הויזען א. ד. ג., איז באלד ביים אבשטייגען, זאגט מען איהם: „גיב אהער בחור'על דאס מארינארקעלע, לאמיר עס א פארעווע אויס טהון, וועט עס זיין א סגולה צו קראנקהייטען". עס איז פאר קיינעם קיין סוד נישט, אז א געפארעווטע זאך, מעגט איהר פרעסען פון היינט ביז מארגען, וועט זיך עס נישט אויסגלייכען, נור עס בלייבט פערקנאדעט און פערקנייטש, אז ס'איז אונמעגליך עס אנצוטהון. באלד געלד — אויף צו מאכען זיך אנדערע מלבושים, איז דאך נישט אזוי גרינג צו בעקומען, וואס בלייבט דאן פאר די דאזיגע יודען צו טהון?

— געמיינט האב איך אנדערש. אז די ארץ-ישראל'דיגע פארטען, וועלען נישט פערוואנדעלט ווערען אין קיין „עליס איילאנד" איך האב מיך געשטיצט אויף דעם: פארט עפעס ארץ-ישראל! דאס לאנד אויף וועלכען דער נביא דריקט זיך אויס „ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה"... דאס לאנד וואס מ'געהט ערשט בויען און, אז דאס וואס ס'איז שוין עפעס דא, איז עס א דאנק די קבצנים, די ארימע אירעאליסטען חלוצים!!! און דאך, איז עס א דאנק, אז עס איז א סמיכות צווישען די א"י'דיגע פארטען און עליס-איילאנד. וואו איז דער דרך ארץ פאר אונזערע פיאנערען, וואס געהען בויען אונזער לאנד, וואס נעמען פאר ליעב אלע חבלי-הנסיעה-ווייל די ליבע זייערס צו ארץ ישראל איז גרויס און דאך ביים אנשטייגען פון שיף, גיט מען זיי באלד אן דעם שענעם ברוך-הבא, פון וועלכען א סך, סך פאלן אן פון מוט. פאר וואס זעהט מען נישט, די גזרה אבצושאפען?! צי איז דער גביר, וועלכער פאהרט זיך אויף אויפן פלושענעם געזעס מעהר יחסן פאר זיי? פאר וואס זאלען אונזערע פרעזידענטען נחום סאקאלאוו און חיים ווייצמאן, נישט ארייננמישען זיך אין דעם ענין, אז מען זאל אונזערע עולים נישט אנטהון קיין צרות? אט למשל איך האלט ביי פאהרען קיין א"י, קוים וואס כ'האב צונויפגעשטיקעוועט די 250 פונט, אבער אויף צו פאהרען אין 2-טער קלאס, האב איך נישט קיין געלד, הייסט דאס, אז מען וועט נעמען מיינע מלבושים און פארעווען און איך וועל דאס צו זעהען?. בנאמנות ווי כיועל דאס נישט דערלאזען! וואס איז דאס עפעס אזוי וס אויף דער וועלט אזא אונרעכט א סקאנדאל בנאמנות...

— — — — — — — —

לאנג. לאנג האט געדויערט, ביז מ'האט געקענט ר' משה חיים'ען דעם בעל-מלאכה, וואס פאהרט קיין א"י — בערוהיגען קיין שום תירוצים אין דער וועלט וואלט ער נישט געהאלפען, ווען נישט דאס. וואס מיר האבען איהר איינגערעדט אז אויפן היינטיגען קאנגרעס, וועט אויך געווייס דער ענין צום גינסטען ערלעדיגט ווערען..

איך האב מיר דערנאך דעם גאנצען ענין א בערגעקלערט און בעשלאסען, אז איך זאל ר' משה חיים'ס טענה פערעפענטליכען, ווייל דאס איז נישט בלויז זיין טענה, נור אויך פיעל, פיעל אנדערעס...

ש. ב. פאטאשניק.

חנן אין ראדאם.

דער נאמען חנן איז אין ראדאם ווייניג, אדער כמעט גארנישט בעקאנט, דערפאר אבער איז ער א שם דבר אין גאנץ אמעריקא, און אפילו אין קאנאדע. מיר האלטען פאר געוואונשען איבערצוגעבען די ביאגראפיע פון דעם יונגערמאן חנן. וואס איז אגב אינטערעסאנט און וויכטיג דערמיט, וואס ער געהערט אונז אן א שטיקעל בן-עיר.

שטאמען, שטאמט ער, אייגענטליך פון שידלאווצע, ער איז געבוירען ביי א געוועהנליכע יודישע פאמיליע, זיין פאטער האט געהייסען משה לוי וועבער וועלכער האט איהם ערצויגען צווישען די ווענד פון חדר און בית מדרש, חנן קען אבער לאנג נישט זיין אין שידלאווצע און צו 16 יאהר אנטלויפט ער, אין יאהר 1908, מיט 40 גראשען קיין ארץ ישראל. דארט גרינדעט ער דעם ערשטען יודישען שומר אין חדרה אין יאהר 1911 וואנדערט שוין חנן איבער די גאסען פון אנטווערפען. סאקאלאוו האלט דעמאלס א רעפעראט. א בילעט אויפן רעפעראט קאסט 13 פראנק און חנן געהט ארום א גאנצע טאג מיט דער איינער דאגה: — ווי אזוי חאפט מען זיך אריין אין טעאטער אויפ'ן סאקאלאוו'ס רעפעראט, אז קיין פריטה אויף א בילעט איז נישטא.— אבער חנן פערלירט זיך נישט, נישט קשה; אויסנעזארגט פאר איהם, נאך מער ווערט ער אויפגעמוטיגט, ווען ער טרעפט סאקאלאוו'ן און איז זיך מיט איהם מתנצל מכח דעם בילעט און סאקאלאוו שטארקט איהם מיט א ליבליכען שמייכעל - עט, איך האב נישט קיין דאגות מיט דיר. האסט שוין געזעהן א באנקעט, אדער א רעפעראט אהן חנן? - דאס גיעט אינטער חנן מוט און חשק און ער בעקומט זיך אריין אין גרעסטען געדראנג אין טעאטער. זשאן פישער, איינער פון די גרעסטע און בעדייטענספולע יודישע פערזענליכקייטען און דער גרעסטער ברילאנטען-מאגנאט אין בעלגיען. האט בעגריסט סאקאלאוו'ן אין נאמען פון יודישען פאלק בכלל און פון בעלגישן; בפרט און אונזער חנן טהוט זיך גלייך אנעם אברעכנען מיט איהם אויף קליינגעלד. ער איז דער איינציגער צווישען הונדערטער יודען, וואס מאכט דעם בעלגיש-יודישען מאגנאט א צווישענרוף און שרייט אויס - יויפיל יודישע ארבייטער בעשעפטיגט איהר אין אייער פאבריק ביים שלייפען די ברילאנטען, וואס איהר רעדט אין נאמען פון יודישען פאלק?— חנן האט מעהר נישט געלאזט רעדען ביז זשאן פישער האט נעמוזט געבען אבעפרידיגענדען ענטפער. זשאן פישער האט שוין נאכדעם געזוכט א מיטעל ווי אזוי חנן ארויסצוטראנספארטירען פון בעלגיען און ער האט איהם פאקטיש אוועקגעפעקעלט קיין טאראנטע (קאנאדע). דארט איז די אויפגאבע פון חנן געווען צו קעמפפען מיט די מיסיאנערען, וועלכע האבען דאמאלס פערשפרייט א נעץ און צוגעצויגען ארימע יודישע פרויען, טיילענדיג זיי אומזיסט קארטאפעל פעטעיטעס). די מיסיאנערען האבען אריינגעדרינגען צווישען די ארימע יודישע פאלקס-מאסען און אזוי נאך געפאנגען נשמות. חנן אבער האט עס באלד דעשמעקט און אנשטאט צוטיילען פעטעיטעס אזוי ווי די מיסיאנערען. האט ער געטיילט שאקאלאד. פון דאמאלס אן איז אויף די קאנאדער יודישע מיסיאנערען געקומען א קללה און אנשטאט צו קעמפען געגען יודען און געגען דער יודישער רעליגיע, האבען זיי געמוזט פיהרען א קאמפף געגען חנן'ען. דער קאמפף צווישען זיי האט זיך אזוי צעפלאקערט, אז חנן איז אין איין טאג ארעסטירט געווארען 9 מאהל אונטער די בעשילדוגונג פון גאטס-לעסטערונג קאנאדער יודען האבען פאר איהם איינגעלעגט 22 טויזענד דאלאר קויציע אין דער סוף איז געווען, אז חנן איז דורכן געריכט בעשטראפט געווארען נאר מיט איין דאלאר.

ווי חנן דערצעהלט, איז פאראן צווישען די יודישע מיסיאנערען אין קאנאדע, א געוויסער ראדאמער מיט'ן נאמען זינגער, וועלכער האט פאר זיין פלייסיגען טאלאנט בעקומען פון טאראנטער בירגערמייסטער אלס מתנה א פאלאץ. איינמאהל דערוואוסט זיך חנן, אז דער זעלבער זינגער געהט איבער די יודישע שולען און אין דער צייט פון פויזע, פרעדיגט ער זיינע מיסיאנערישע שטיק פאר די קליינע יודישע קינדער. חנן פוילט זיך נישט און בשעת זינגער האלט אין א זונטאגדיגען טאג זייגע מיסיאנערישע דרשות אין מיטען גאס פון דער יודישער געגענד, שרייט חנן ארויס פון גרויסען אנגעלויף מענשען, אז ער בעט א ווארט. חברה מיסיאנערען דערקענען איהם און שטעקען איהם אן די אמת'ע עליה. חנן רייסט זיך מיט צושלאגענע זייטען צו דער טריבונע און ענטדעקט דעם יודישען עולם דעם סוד, אז זינגער פערפעסטעט זייערע קינדער. ס'ענטשטעהט א טומעל און דער בירגערמייסטער פערזיכערט, אז ער וועט דאס מעהר נישט דערלאזען. פון דעמאלט אן ווערט חנן א שם דבר אין גאנץ קאנאדע. וואו אן אסיפה, וואו א ציוניסטישע פערזאמלונג דארט איז חנן, אהן איהם הויבט זיך גארנישט אן, פון קאנאדע לאזט זיך חנן קיין אמעריקא, וואו ער ווערט א קאך לעפיל אין דער ציוניסטישער בעוועגונג און מיט לואי מארשאל איז ער קנעפיל שבעקנעפיל. נישטא איין יודישע צייטונג אין אמעריקא און קאנאדע וואו חנן זאל נישט זיין בעשריבען אויף גאנצע זייטען. אפילו סאקאלאוו און ראובן בריינען שילדערען איהם אלס גלענצענדען טיפ. חנן האט אויך פיל מיטגעהאלפען צו ענטדעקען דעם רב-משומד טילינגער, וועלכער האט איהם אנגעבאטען 1500 דאלאר ער זאל שווייגען. ארויסגעפאהרען פון אמעריקא אויפ'ן קאנגרעס קיין ווין איז חנן צוזאמען מיט לואי מארשאל, שמריהו לעווין, לואי ליפסקי און אייזיק מיינסטער. אויף דער דאזיגער רייזע האט זיך חנן אראבגעכאפט אין זיין געבורט'ס-שטעדטיל, שידלאוויצע, און נאכדעם קיין ראדאם, פאר צוויי וואכען האט חנן פערבראכט ביי אונז אין רעדאקציע עטליכע שעה און איבערגעגעבען וויכטיגע פרטים פון זיין לעבען.

X.

ראדאמער מעשה'לעך

ער פאהרט קיין ארץ-ישראל און אויפ'ן וועג ווערט ער א חתן — א אורח אויף שבת; אדער אליהו הנביא.

דאס ראדאמער בחורל וועגען וועלכען, איך געה דא דערצעהלען, איז אמאהל געווען אגאנצער קנאקער. איין קענער אויף הלכות פאסעק. און איין אויפטהוער אין דער האסע צייט, אפילו א כלה האט ער גענומען ווען אויף דער בירזע פון די חתנים האט געברענט ממש אש להבה. מ'האט איהם געמוזט רק אויפצעהלען דעם נדן אין דאלארען אנדערש האט ער נישט געוואלט מקבל קנין זיין און מען איז שיער נישט צוליב דעם זיך צוגאנגען פון די תנאים, אבער נאך וואס זאל מען רעדען פון דעם, וואס איז שיער נישט געווען, בעסער זאל מען רעדען וואס איז באמת געווען און געווען איז טאקי אזוי: דאס דאזיגע פאסעק-בחורל האט עטליכע מאהל געשפאגדירט דעם נדן ביי זיינע בירזע־ע־פעקולאציעס און דער מחותן האט געהאלטען אין איין דערלעגען. ויהי היום און אונזער חתן דנן איז ממש ארויס נקי פון זיינע אלע געשעפטען, מיט איינמאהל—אויס בירזע, אויס פאסיק, אויס קאמבינאציעס, אויס שפעקולאציעס—אויס אלעס, אונזער בחור פערלירט זיך פונדעסטוועגען נישט און ער געפינט א אויסוועג ווי אזוי צו ראטעווען די סיטואציע. ער איז זיך מישב און טהוט א פאהר אוועק צום מחותן אין לייגט אוועק מיט מלא קוראזש אזא מין לשון, -- זייט וויסען מחותן, איך האב בעשלאסען אוועק נאך ארץ ישראל. איהר זעהט דאך, ווי די יודישע געשעפטען זעהען דא אויס, אלזא גיעט מיר נאך איין מאהל נדן איך וועל אוועק קיין א"י דארט זיך קייפען א קאלאניע און וועל ארונטערנעמען בקרוב מיין כלה. איהר ווייסט דאך יא, פאניע מחותן, אז איך בין א בריה נאר וואס קען מען מאכען, אז עס פידעלט נישט, מען זאגט דאך עפיס משנה מקום משנה מזל. געפעהלט עס טאקי דעם מחותן צייהלט ער איהם אויף א פרישען נדן (אברירה האט ער) און אונזער בחורל מאכט פיס קיין א"י. איז אבער די מעשה, וואס קיין א"י מוז מען א ד[illegible]כפאהרען דאס בעריהמטע „אידישע" לאנד, רומעניען, שטייגט טאקי דארט אב אונזער העלד און אזוי ווי עס געפעהלט איהם גאר נישט קשה'דיג יענע מדינה, האלט ער זיך דארט אויף א ווילע און ווערט א שטיקעל תושב. קומט אין אלע אינסטיטוציעס, מישט זיך אין אלע קהל'שע ענינים און ווערט א שם דבר. בינו לבינו הויבען זיך אן אריינמישען שדכנים און עסק אין אונזער ראדאמער בחור ווערט פערשאטען מיט וועלט-שידוכים. ס'געדויערט נישט לאנג און מען הויבט זיך אן פארען אויף תנאים ביים כאמע ראש הקהל פון איינע פון די רומענישע קהלות. ס'איז ששון ושמחה און אונזער הברה־מאן געהט שוין תנאים שרייבען צום צווייטען מאהל. זיצט ער טאקי אויבען - אן אזוי ווי א מלך בגדוד. געסט ארום טיש; מען עסט און מען טרינקט פון בעסטען און שענסטען, איז אבער אונזער ראדאמער לעצטענס געווארען א שטיקעל שלים'מזל, האט עס איהם אויך דא נעטראפען. און פונקט ביים רעכטען סילוק'ען, בשעת דער ראש הקהל, דער מחותן איז געגאנגען אויפצייהלען די רומענישע לעיס. איז פלוצלינג אנגעקומען פרישע געסט. אויך ראדאמער וואס קענען זיך [illegible]ט'ן מחותן און זע-

וואס הערט זיך אין ראדאם.

קאמוניסטישער פראצעס אין ראדאם

עס ווערען גע'משפט 14 קריסטען און איין יוד. — 6 בעשולדיגטע בעקומען צו 6 יאהר שווערע תפיסה — 2 צו 4 יאהר — 3 צו 2 יאהר און 4 געהען ארויס פריי.

אין היגען קרייז-געריכט איז פאריגע וואך פארגעקומען א קאמוניסטישער פראצעס, וועלכער האט זיך געצויגען 4 טעג נאכאנאנד. אויף דער בעשולדיגונגס-באנק זיצען 15 פערזאהן, צווישען זיי א געוויסער היגער לייב שטערן. אין דעם בעשולדיגונגס-אקט ווערט אנגעוויזען, אז די אנגעקלאגטע זענען מיטגליעדער פון קאמוניסטישען ראיאן קאמיטעט, וועלכער האט געהאט פאר א אויפגאבע אנצופיהרען א געהיימע אקציע אויפן ראדאמער און קעלצער געביעט, זייער טעטיגקייט האט זיך אויסגעדריקט אין פערשפרייטען קאמוניסטישע אויפרופן, איינארדנען געהיימע פערזאמלונגען און זייענדיג אין א ענגען קאנטאקט מיט'ן צענטראל-קאמיטעט פון ק. פ. פ. האבען זיי בעוואוסטזיניג געווירקט צום שאדען פון דער מלוכה, וועלענדיג דורך טעראר אומווארפען די מלוכה-ארדנונג און אזוי ארום איבערנעמען די מאכט אין זייערע הענד. צום פראצעס ווערען ארויסגערופען מצד דער בעשולדיגונג 21 עדות און מצד דער פערטיידיגונג 114. אלס בעשולדיגער טרעט ארויס פ. פראקוראר וואלעווסקי די פערטיידיגונג בעשטעהט פון 5 אדוואקאטען, צווישען זיי זענען געקומען פון ווארשא די בעקאנטע פערטיידיגער דוראטש און בערענסאהן.

דער גרעסטער טהייל פון די בעשולדיגטע זענען ראדאמער און א טהייל פון דער ארומיגער אומגעגענד. די בעשולדיגונג שטעלט פעסט, אז בשעת לאנצוצקי האט פערברענגט אין ראדאם. איז ער געווען אין די וואהנונג פון אנגעקלאגטען אגראדזשינסקי, ביי וועמען ס'איז אנגעהאלטען געווארען א קאנפערענץ. ווי דער פשאדאוויגיק פון פאליטישער פאליציי, ה' באכנער, ערקלערט, האבען די אנגעקלאגטע: אגראדזשינסקי, לייב שטערען און קאוואלטשיק, פערשפרייט א קאמוניסטישע טהעטיגקייט, אין פשיטיק, קאזשעניץ און שידלאוועצ.

דער פאליטישער רעפערענט אין דער קעלצער וואיעוואודזטווא, ה' יאן סטאראן, ערקלערט, אז נאכדעם ווי מ'האט איהם איבערגעגעבען די פונקציע צו אבסערווירען די קאמוניסטישע בעוועגונג אין ראדאם, האט ער פעסטגעשטעלט, אז צום ראיאן-קאמיטעט פון פ. ק. ק. אין ראדאם, קעלץ, געהערן: אגראדזשינסקי, (פרעזעס) טראיאנאווסקי (סעקרעטאר) דאמאגאלסקי (קאסירער) און לייב שטערן (גענעראל-קאלפארטיער) קאוואלטשיק (אגיטאטאר) ווערסטוואלעוויטש (פרעליגענט) אין לויט דעם עדות-זאגען פון לעצטען דריקט זיך אויס זייער טהעטיגקייט דערין, וואס זיי האבען געהאט פאר אציעל צו ווערבירען נייע מיטגלידער, פערשפרייטען קאמוניסטישע ליטעראטור און אויפהענגען פעהנער מיט אגיטאטארישע אויפשריפטען. צווישען אנדערעס זאגט ער אויך, אז אין קוועטשיען 1924 איז ביים היגען יודישען בית-עולם פארגעקומען א קאמוניסטישע פערזאמלונג מיט'ן אנטייל פון א דעלעגאט פון צענטראל-קאמיטעט.

די יודישע עדות: סאלבע, טרייסטמאן, צוקער, מילשטיין, ערקלערען, אז די בעשולדיגטע שיסטער'ס: סגיבא, אזשימעק, רעוואצקי, גניעוועק, האבען ביי זיי געארבייט א געוויסע צייט, אבער וועגען זייערע פאליטישע אנשויאונגען ווייסען זיי ווייניג וויאס צו זאגען.

נאכ'ן אויסהערען אלע עדות, האלט דער אינספעקטאר פון דער ווארשאווער פאליטישער פאליציי, ה' סנאר סקי, א צוויי שעה'דיגע רעדע, אין וועלכער ער גיעט א איבערבליק איבער דער ענטוויקלונג פון קאמוניזם אויפ'ן אונטערנאציאנאלען געביעט. צום סוף בעקומט דאס ווארט דער פראקוראר וואלעווסקי, וועלכער פאדערט פאר די בעשולדיגטע די הארבסטע שטראף. אויף וואס די פערטיידיגונג ענטפערט אב מיט לענגערע רעדעס.

פאר'ן אויסליינען דעם אורטהייל ווערט געגעבען דאס וויארט אלע בעשולדיגטע. וועלכע בעטען מען זאל זיי בעפרייען. א אויסנאהם איז נאר דער בעשולדיגטער טראיאנאווסקי, וועלכער זאגט זיך אב פון לעצטען ווארט. שטערען בעט דאס געריכט צו מילדערען איהם די שטראף, ערקלערענדיג, אז ער האט געהערט צום „בונד" וואס איז נאך נישט קיין קאמונע.

שבת דעם לעצטען טאג פון פראצעס ווערט ארויסגעטראגען דער ענדגילטיגער אורטייל, לויט וועלכען ס'ווערען פער'משפט: 1) אנדזשעי אגראדזשינסקי, (שיסטער) 2) יאן טראיאנאווסקי, (אהן בעשטימטע בעשעפטיגונג) 3) וולאדיסלאוו ווערסטוואלעוויטש (בעאמטער אין סקארזיסקער קראנקען קאסע 4) יוליאן קאוואלטשיק (שיסטער) 5) וולאדיסלאוו דאמאגאלסקי (שיסטער) 6) לייב שטערען (ארבייטער ביי דער לעדער בראנזשע) יעדער צו 6 יאהר שווערע תפיסה, בעשולדיגטע 7) סטאניסלאוו רושינאוויטש, (שיסטער) 8) הענריק אזשימעק (שיסטער) יעדער צו 4 יאהר שווערע תפיסה. 9) באלעסלאוו אבלעווסקי (שיסטער) 10) פיאטר גאלאנסקי (שיסטער) 11) ראמאן מאטראצקי (לייטער פון דער קאנסקער קראנקען-קאסע) יעדער צו 2 יאהר שווערע תפיסה. 12) מאריאן ריוויצקי 13) יאן סקיבא. 14) וול. גניעוועק 15) עדווארט יאניצקי (אלע שיסטערס זענען בעפרייט געווארען פון יעדער שטראף.

דער פראצעס האט זיך פערענדיגט שבת 11 א זייגער ביינאכט אין די פער'משפט'ע זענען אבגעפיהרט געווארען אין צוויי אויטאס אין היגען קרימינאל ארייין. אויפ'ן וועג האבען זיי געזונגען רעוואלוציאנערע ליעדער.

נען דעריבער געבעטען געוואר'ען אויף דער שמחה, איז ווי נאר זיי האבען זיך בעוויזען איז דער ערשטער ברוך הבא געווען: — הא, וואס איז דאס? זאג גאר חתנ'שי, וואו האסטו געלאזען די ערשטע כלה, הא? — און די באמבע האט אויסגעשאסען, פערשטעהט זיך, אז קיין טעלערס האט מען שוין גישט געבראכען, און דער ראדאמער פויגעל האט געמאכט א ויברח, אז ס'איז קיין זכר נישט געבליבען אין זיין געביין. דער ראש הקהל איז געבליבען ביי די אויסגעשריבענע תנאים און אונזער ראדאמער חתן האט געמאכט פליטה קיין ארץ ישראל, יואו ער וועט פארדאס זיך נוקם זיין און אראבנעמען זיין ערשטע כלה,

א אורח אדער אליהו הנביא.

מען האלט איהם נאך פאר „פערמעגליך", עלעהיי נישט אזא גרויסער גביר, פונדעסטוועגען... עפיס א קלייניגקייט, געשפיעלט אזא ראליע אין יענע צייטען, געפיהרט א ברייט הויז און אהיים גענומען אויף יעדען שבת א 5 — 6 אורחים. ווי שייך, אז ער וועט נישט קענען אהיים נעמען לכל הפחות חאטש איין אורח. האט מען פרייטאג-צו-נאכטס אין א היגען שטיבעל אנגעדאוועגט מעריב. אורחים זענען געווען גראד מעהר ווי אלע מאהל, איז דער גבאי אויך צוגעשטאנען צו איהם, דעם „פערמעגליכען", אז ער זאל אויך אהיים נעמען א אורח. וואס הייסט, איין אורח וועט ער נישט קענען אהיים נעמען?...

ס'הארץ האט איהם נעביך גוט געקלאפט. פאר די אויגען זענען פונקען געפלויגען. אבער ווייסט דען נאך ווער אזוי ווי ער, אז אין דער היים איז אויף שבת נישט געווען אנגעגרייט. וועט ער עס דען פאר עמיצען ענטפלעקען? ניין, ער קען דאס נישט טוהן. חס וחלילה! דער גבאי זאל עס וויסען? און דער „פערמעגליכער" האט דעם אורח מיטגערופען אהיים.

האט מען קידוש געמאכט. אויפ'ן טיש איז געווען אויסגעשפרייט א קלאר ווייס טישטוך. שבת-ליכט האבען געפינקעלט און אלע ארום טיש זענען געזעסען מיט אויסגעבלייכטע פנימ'ער ווי זיי וואלטען געווען איבערגעשראקען. אז מען האט זיך געוואשען, האט מען אויפגעדעקט דאס ווייסע חלה-טישטוכעל. פון אונטער וואס מ'האט אפגעוויגענומען צוויי ראזאווע ברויט, צו וואס די קינדערלעך זענען צוגעפאלען ווי צום בעסטען געבראטענס. מ'האט דערנאך דערלאנגט אביסעל שיטערע זופ און מיט דעם האט זיך פערענדיגט די סעודת שבת. אז דער אורח האט דאס געזעהן האט ער זיך געטראכט: הא וואט האב איך געטוהן, איך האב גע'גזל'ט ארים עסען ווי אזוי מעג איך דאס, איך בין דאך פיל רייכער פון בעל בית. — ער האט עפיס אין דער שטיל ארויסגעצויגען פון א אונטער-קעשענע און עס אריינטערגעלעגט אונטער דער שטוהל, וואו ער איז געזעסען, און אז מ'האט געבענשט איז ער תיכף פערשווינדען.

— — — — — — — — —

אז מ'איז דערנאך געגאנגען צורוימען האט מען געפינען 50 זלאטעס. איז אין שטוב געווארען א רעש, מ'איז געלאפען אויפוועקן דעם יוד. אפשר פערגעסען, אקציא, אבער אומזיסט. אלע האבען שוין געוואלט גלויבען, אז דאס איז אליהו הנביא, אבער דער טאטע האט זיך אנגערופען: ניין קינדערלעך, אליהו הנביא האלט נישט קיין געלד אין שבת. —

דאס קליינטשיקע משה'לע האט זיך אנגערופען: און איך גלויב אויך נישט, אז דאס איז געווען אליהו הנביא, ווייל אז אליהו הנביא האלט ביי געפען וואלט ער געגעבען א סך מעהר ווי 50 זלאטעס. ניין דאס איז נישט געווען אליהו הנביא, וואס אין די מעשה ביכלעך, ניין ס'זאלט נישט גלויבען...

ר' מענדעלי

פון ראַדאָמער סוחרים-פערא״יין

דער סוחרים-פעראיין מאַכט בעקאַנט אַז דאָס פינאַנץ מיניסטעריום האָט איינגעאָרדענט, אַז די יעניגע, וואָס וועלען איינצאָהלען זייערע פעררלעגענע שטייערען ביזן ערשטען סעפּטעמבער וועלען נישט בעשטראָפט ווערען מיט קיין שום ספּעציעלען געלד-שטראָף, נאָר וועלען דאַרפען צוצאָהלען 1 פּראָצענט מאָנאַטליך. דאָגעגען איז די אויבענדערמאָנטע זעהר וויכטיגע פערלייכטערונג נישט חל אויף די יעניגע וועלכע וועלען זייערע פערלעגענע שטייערען איינצאָהלען נאָכן 1 סעפּטעמבער ד. י.

דער סוחרים-פעראיין האָט איצט ערהאַלטען אַ גרעסערע צאָהל דעציזיעס פון די רעקורסען פון אומזאַץ - שטייער אויף דעם ערשטען האַלבען יאָהר 1924 אָנצונעהמען די דעציזיעס קען מען אין סעקרעטאַריאַט לובלינער 18 און די ביורא-שעה׳ען פון 2-10 און פון 9-5

אַ היים פאַר די יודישע האַנטווערקער.

(בעריכט פון דער אַלגעמיינער פערזאַמלונג.)

דינסטאַג דעם 11/8 ה. י. איז פאָרגעקומען אַן אויסערגעוועהנליכע אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון די מיטגלידער פון היגען האַנטווערקער-קלוב.

דער פּאָרזיצענדער ה׳ ברילאַנט עפענט די פערזאַמלונג, און ה׳ מאַגנושעווסקי, רעדט וועגען אויפבויען, עווענטועל איינקויפען אַן אייגען הויז פאַר די היגע האַנטווערקער-אָרגאַניזאַציע, אין וועלכען עס זאָלען זיך געפינען אַלע צווייגען פון דער היגער האַנטווערקערשאַפט, צווישען אַנדערס פאַך-קורסען פאַר האַנטווערקער, אַ האַנטווערקער-שול א. א.

ה׳ קאַטלער זאָגט זיך אויך אַרויס אין דעם זעלבען זין, און גיט נאָך צו, אַז יעדע פערוואַלטונג פון האַנטווערקער-קלוב האָט אונטערשטראָכען די נויטיגקייט פון אַן אייגען הויז. און יעצט איז ענדליך געקומען דער פּאַסיגער מאָמענט דערצו.

עס רעדען נאָך די ה״ה: מ. ראָזענבוים, ח. י. ראַטבלאַט, א נייהויז, נ. בליכער און א. האַך, וועלכע זאָגען זיך אַרויס מיט באַגייסטערונגען פאַר דעם פּלאַן, און שטרייכען אונטער די נויטיגקייט פון אַ וואָס גיכערע פערווירקליכונג פון דעם פּלאַן.

ס׳ווערט געוועהלט אַ ספּעציעלע קאָמיסיע, וועלכע זאָל צוזאַמען מיט דער פערוואַלטונג דאָס אַ דורכפירען; אין דער קאָמיסיע זענען אַריין פאָלגענדע ה״ה: לישקעוויטש, מ. ראָזענבוים, ש. איידעלבוים, נ. בליכער, א. ווייגטראַב, פ. בירנבוים, מ. פעלדמאַן און א. נייהויז.

נאָכ׳ן באַטראַכט, נאָך אייניגע וויכטיגע פראַגען ווערט די פערזאַמלונג ביי אַ געהויבענער שטימונג פון אַלע אַנוועזענדע, שפּעט אין אָוונט געשלאָסען.

נאָכ׳ן אַדורכפיהרען די וואַהלען צו דער לאָקאַל-קאָמיסיע האָבען די פערזאַמעלטע אָנגענומען פאָלגענדע רעזאָלוציע איינשטימונג:

„די פערזאַמעלטע אויף דער אַלגעמיינער פערזאַמלונג פון האַנדווערקער קלוב, דינסטאַג דעם 11-טן אויגוסט ה. י. בעפאָלמעכטיגען די פערוואַלטונג צום קויפען, עווענטועל צו בויען אַ אייגען הויז, שליסען אָפּמאַכען מיט די געהעריגע קערפּערשאַפטען, ווי אויך צו מאַכען אין נאָמען פון קלוב די נויטיגע הלוואות״.

פּערזענליכעס.

זונטאַג איז אָבגעפאָהרען קיין וויען אויפ׳ן 14-טען ציוניסטישען קאָנגרעס ה׳ יחיאל פרענקעל אַלס געוועהלטער דעלעגאַט פון „עת לבנות״ פון ראַדאָם-לובלינער ראַיאָן. דעם ה׳ פרענקעל האָבען בעגלייט צום באַהן, פריינד, חברים און בעקאַנטע.

פון דער יודישער ראַטמענער-קאָלאָ.

די וואָס גובען אָן ביטעס אויף אַרבייט-בעשעפטיגונג ביי דער קאַנאַליזאַציע און וואַסער לייטונג און זיי ווערען נישט אָנגענומען, דאַרפען וועגען אַזעלכע פאַלען מעלדען די יודישע ראַטמענער, זיי ברויכען אָנווייזען דעם גענויעם טערמין און צו וועמען זיי האָבען זיך געווענדעט נאָך אַרבייט, ווי אויך אויפגעבען דעם מאָטיוו פון אָבזאָגען.

די פעראינטערעסירטע פערזאָנען דאַרפען זיך ווענען דעם ווענדען צו ראַטמאַן, אַדוואָקאַט מוליער.

פערזאַמלונג פון לאָקאַטאָרען.

היינטיגען זינטאַג איז אין האַנדווערקער-קלוב פאָרגעקומען אַ פערזאַמלונג פון לאָקאַטאָרען און סובלאָקאַטאָרען. דער פּרעזעס ה׳ ברילאַנט מאַכט בעקאַנט די פערזאַמעלטע, אַז קירצליך קומט פאָר אין וואַרשא אַ לאָקאַטאָרען-צוזאַמענפאָהר. און דעריבער לייגט ער פאָר, אַז ראַדאָם זאָל אויך שיקען דעלעגאַטען אויפ׳ן דאָזיגען צוזאַמענפאָהר. נאָכדעם נעמט אַ וואָרט ה׳ בערלינסקי, וועמען דער ה׳ מלינאַרסקי שטערט אין מיטען רעדען, עס ענטשטעהט אַ סקאַנדאַל און נאָך גרויסע מיה געלינגט דעם עולם איינצושטילען, ה׳ בערלינסקי ענדיגט זיין רעדע און נאָכדעם טרעט מען צו צו וואַהלען. עס זענען געוועהלט געוואָרען 3 דעלעגאַטען און 2 קאַנדידאַטען אויפ׳ן צוזאַמענפאָהר. די געוועהלטע זענען: ברילאַנט, בערלינסקי, וואָדאַרטשיק אַנטאָני, ד״ר קעלערס קראַאוז און קאָטליאַר.

קומענדיגען זונטאַג שיקט „עזרה״ די קראַנקע קיין בוסק.

נישט קוקענדיג אויף די געהעריגע פּאָרבערייטונג פון דער פערוו „עזרה״ אָבצושיקען די קראַנקע קינדער נאָך היינטיגע וואָך קיין בוסק, איז אָבער נישט געוועזען מעגליך אָבצושיקען צו דער בעשטימטער צייט, ווייל אין די לעצטע מינוטען פאַר׳ן אָבפאָהר איז אָנגעקומען אַ טעלעגראַם, אַז דאָס אָבפאָהרען מוז ווערען אָבגעלעגט ביז זונטאַג צוליב טעכנישע פּאָרבערייטונגען.

די געזעלש. „עזרה״ האָט געדינגען גרויסע אויטאָס, וועלכע קורסירען צווישען ראַדאָם און זוואָלען, כדי די נסיעה זאָל נישט זיין אַ בעשווערטע. אָבפאָרען וועט מען זונטאַג דעם 23 ה. ח. אום 10 אזייגער פריה פון „עזרה״ לאָקאַל.

די פּאָרבערייטונגען זענען געוועזען היי-יאָהר מוסטערהאַפט, די מעדיצינישע אונטערזוכונגען זענען פאָרגעקומען ביי דער אַנוועזענהייט פון דריי דאָקטוירים ביי יעדער מאָל אַנדערע אַזוי זענען געוועזען אַנוועזענד די דאָקטוירים: צונג, קעלעוואָרם, קאַדישעוויץ, שענדעראָוויץ און ד״ר לעווין.

די רייזע צייגניש וועלען אַרויסגעגעבען ווערען ביז פרייטאָג 2 נ. מ. איינשליסליך.

פון דער מוזיק-שולע פון פ. גיסער.

דעם 25 ה. ח. הויבען זיך אָן די עגזאַמענס און דאָס פערשרייבען זיך פון שילער אין דער מוזיק-שולע פון פ. גיסער.

פון יודישען טעאַטער.

די יודישע גאַסטראָלירענדע טרופּע, וואָס ווייַלט זייט אַ געוויסער צייט אין ראַדאָם, וואו זי האָט זיך פּאָליעבט געמאַכט אין פערשאַפען די בעסטע סימפּאַטיע ביים ברייטערען טעאַטער פּובליקום, —בעמיהט זיך אויסצוברייטערען איהר רעפּערטואַר און צו דעם ציועק שטודירט זי איין אַ רייהע נייע פּיעסען אין טעאַטער-זאַכען, וואָס וועלען שטאַרק אויסנעמען אין פעראינטערעסירען די בעזוכער. שבת און זונטאַג ווערען אויפגעפיהרט „איקריינער קרבנות״ פון יעקב וואַקסמאַן און די רומענישע חתונה צו דער לעצטער ווערען צוגעגרייט עפעקטפולע דעקאָראַציעס און אַ פערגרעסערטער אָרקעסטאָר.

סיום - הספר.

היינטיגען זונטאַג פייערען די שוהל-מתפללים אַ סיום - הספר. די שוהל-גבאים האָבען געשיקט איינלאַדונגען צו אַ גרויסע צאָהל בעלי בתים.

פון די פעראייניגטע נ. פ. קאָמיסיע אין ראַדאָם.

רעזולטאַט פון די הרקה פון חודש אָב פון די גרויסע פּישקעס.

ספּולדזעלניא פאַר האַנדעל, גאַס 3 מאַי	-	7.27
ר׳ דוד לוקסענבורג קילינסקי 11	–	7.20
„ צבי גוטשטאַדט לובעלסקע 30	–	5.05
„ בנימן האָכמאַן לובעלסקע 9	—	5.00
„ אברהם גאָלדבערג לובעלסקע 9	—	4.50
„ שמעריל שוואַרצבערג דלוגאַ 3	—	4.50

וואס הערט זיך אין קעלץ.

המשך פון ביודזשעט פון דער יודישער קהלה אין קעלץ פאר'ן יאהר 1925.

(אנגענומען געוואָרען אויף די זיצונגען פון ראַט דעם 22-טען יולי און דעם 3-טען אויגוסט ה. י.)

סובסידיעס:

צו בויען א בית-המדרש	—	2000 זל.
פאַר'ן בית-יתומים	—	750 „
פאַר דער יודישער ביבליאָטעק	—	250 „
יודישע מענער-גימנאַזיום	—	1750 „
„יסודי תורה"	—	750 „
„חדר המזרחי"	—	750 „
„קרן-קימת"	—	250 „
„תלמוד-תורה"	—	1250 „
„ישיבה"	—	750 „
פאַר דער האנדווערקער-שולע	—	1000 „
„לינת-הצדק"	—	750 „
„תומכי-עניים"	—	400 „
רמב'ן (פושקע)	—	100 „
„קרן-היסוד"	—	250 „
פאַר די ריקער נשרפים	—	400 „
פאַר'ן פרויען-פעראיין	—	150 „
„תחכמוני" אין ווארשא	—	300 „
מתיבתא אין לובלין	—	200 „
פארן לופט-פלאַט L. O. P. P.	—	250 „
דעם פייערונגס-קאָמיטעט פון העברעאישען אוניווערזיטעט אין ירושלים	—	200 „
צו קויפען די ביבליאָטעק פון הרב ירושלימסקי ז"ל	—	4000 „
פאַדאטקעס פון די קהלה-אייגענטימער	—	500 „
קראַנקען-קאַסע	—	2400 „
נישט פאַראויסגעזעהענע אויסגאַבען	—	1500 „
א איינמאַליגע שטיצע פאַר'ן הרב ראפאפארט		
אויף קוראַציע	—	400 „
רעדוקציע פון עטאַט—39 גר.		6521 „

ס"ה 150.500 זל.

אַ נייער דירעקטאָר אין היגען מענער-גימנאַזיום

זונטאג דעם 16 ד. י. איז אין לאָקאַל פון דער גמינע פארגעקומען א אלגעמיינע פערזאמלונג פון די עלטערען פון די קינדער, וועלכע לערנען זיך אין היגען מענער-גימנאזיום צוליעב די שווערע פינאנסיעלע לאַגע וואָס דאס יודישע גימנאזיום לעבט איבער, זענען פארגעקומען הייסע דעבאַטען, עס איז אויך בעקאַנט געווארען, אז מען האָט אנגאזשירט א נייעם דירעקטאָר דעם ד"ר פייער, וועלכער וועט, האפענטליך, אוועקשטעלען דאָס גימנאזיום אויף א געהעריגען הויך אין פעדאגאָגישען און אין ערציהערישען זין. נאך לאנגע וויכוחים איז מען צוגעטרעטען צו וועהלען נייע מיטגלידער אין דער אויפזיכטס-ראט פון גימנאזיום, עס זענען אויסגעוועהלט געווארען די ה"ה ד"ר פעלץ, א. הערליך, ל. רייזמאן, א. פרידמאן, ה. וויסקינד, י. ב ליצקי, ה. פיאסעצקי, און מ. זלאטא.

פערזענליכעס.

דער פרעזעס ה' א מ. רייזמאן, וועלכער האָט אין זיינער צייט רעזיגנירט פון דער גמינע, האָט לעצטענס צוריקגעצויגען זיין רעזיגנאציע און די טעג נעמט ער איבער צוריק די פערוואלטונג פון דער יוד. קהלה אין קעלץ.

פון דער געז. „לינת—הצדק" אין קעלץ

די פערוואלטונג פון דער געז. לינת הצדק האט אנגאזשירט א נייען דאקטאר אלס אקושער און גינעקאלאָג דעם בעקאנטען פיליעריגען אסיסטענט פון ווארשאווער אידישען שפיטאל דעם ה' ד"ר יוליאן מאָשקאָוויץ, וועלכער וועט שוין די טעג אַנהויבען אָרדינירען אין לאָקאַל פון דער געזעלשאפט.

די קעלצער יוגענד און געזעלשאפטליכע ארבייט

קעלץ האָט אמאָהל געשם'ט מיט איהר יוגענד. אין דער גרויסער ציוניסטישער ארגאניזאציע האָט די יוגענד געשפילט די ערשטע פידעל, ביי יעדער אינטערנעמונג געהאט דאָס וואָרט. און ווער שמוסט ביי וואהלען ווי למשל: צום ערשטען פוילישען סיים, שטאָדטראט, לאַנדעס קאָנפערענץ, „ועד הצירוני הציוני" א. א. וו. האָט זי ארויסגעוויזען גרויס פעראינטערעסירונג און זאָגאר ביי די וואהלען צום שטאדט ראט ארויסגעטרעטען זעלבסטשטענדיג, ארויסשטעלענדיג א אייגענע ליסטע. ס'האָבען אויך עגזיסטירט פעראיינען, אין וועלכע ס'זענען געווען בלויז יוגענד ווי „צעירי ציון", „בנות ציון", „השומר", „הרצליה" א. א און ווער געדענקט דאָס נישט די יודישע ביליגע קוך, וועלכע האָט ארויסגעגעבען עטליכע הונדערט מיטאגען טעגליך און אויך ווערכענטליכע געלד שטיצעס פאר ארימע? און ווער האָט זיך מיט די ביליגע קיך בעשעפטיגט? — נאר די יוגענד, מיט איין וואָרט די יוגענד האָט זיך פעראינטערעסירט מיט דער געזעלשאפטליכער ארבייט.

דור הולך ודור בא! ס'איז געקומען א שפּאָגל נייער יוגענד, וועלכע האָט זיך געשטעלט גאַנץ אַנדערע אויפגאַבען פון וועלכע די הויפט אויסגאַבע איז שפאצירען אויף דער „קאָלעיאָווא" אָדער זיצען אין צוקערניע. איך בין פון דעם אויך נישט קיין געגנער אָבער ווי איז דאָט געזאָגט געוואָרען דאָס נור אויף דעם שטעהט די וועלט און די געזעלשאפט דארף גאָרנישט אינטערעסירען? אָבער אזעלכעס געהער זיך גאָרנישט אָב מיט דער יוגענד.

אין קיעלץ איז פאַרהאַנען אקאָמיטעט צו שטיצען די ריקער נשרפים, וועלכער האָט בעקומען א ערלויבעניש אויף א בלימעל פערקויף לטובת די נשרפים פערבעט דער קאָמיטעט די קיעלצער יוגענד אנטהייל צו נעמען אין בלימעל פערקויף זאָגט זי—לא—זי גייט נישט... מיט קיין בלימלעך. גיבט קוקענדיג אויף דעם וואָס דער קאָמיטעט האָט פערבעטען טעגליך צו איינינע הונדערט פערזאָהן איז אין איין איינציגען טאָג געקומען איין פערזאָהן. אַזאַ עולה קאָן נישט פערשוויגען ווערען, און די יוגענד מוז געבען א ענטפער, פאַרוואָס זי האָט אַזוי געהאַנדעלט געגען די ריקער נשרפים.

מ. ג—ן

אַ בלימעל-טאָג לטובת דעם „השומר הצעיר"

דינסטאג דעם 11 ה. ה. איז פאָרגעקומען אַ בלימעל-טאָג לטובת דעם אָרטיגען „השומר הצעיר", וועלכעס האָט אריינגעבראכט 270 זל. מיט 15 גר.

דער קעלצער חולה.

(אַ טיפּ)

ווען איהר זעהט איהם געהן אין גאס, וועט איהר גאר נישט זיך קענען פארשטעלען, אז דער מענש איז קראנק, אדער ווי די גאנצע שטאדט זאָגט: אז ער מאכט זיך קראנק.

די הויכע ברייטביינערדיגער מאנספערשוין פון א יאהר פונפענזעכציג מיט א נישט קשה'דיג בייכעל, שטענדיג געהט ער זיך גאַנץ לאַנגזאַם. טריט ביי טריט, נעמט יעדערט מאהל פון קעשענע ארויס א שפיגעלע, שטעקט ארויס די צינג, שפיגעלט זיך אָן, זומער מעג די זון ווי שיטען פייער, שלעפט ער שטענדיג מיט זיך מיט א שווערען ווינטער-פאלטען, האט מורא אפשר וועט זיך מאכען א רעגען, אדער גלאַט עפיס אזוי א בלאָז טאָהן א ווינטעל, ער זאל זיך חלילה נישט דערקיהלען, אין טרעפט ער וועמען פון בעקאַנטע אין גאס איז באלד די ערשטע פראגע:

— הא, וואָס זאָגט איהר, כ'זעה שלעכט אויס היינט?

און ווען יענער נעהמט איהם זאָגען גאָר פערקעהרט, אַז ער זעהט היינט גאָר נישט קשה'דיג אויס, נעהמט דער חולה זיך פערענטפערען, אַז דאָס איז צוליעב וואָס ער איז פיעל געגאַנגען איז ער אָפגעמאַטערט, און איז אַביסעל רויטליך. ער נעמט אויך באָלד דערצעהלען אויף וויפיעל קראנק ער איז אַלץ קראנק, און אז עס טרעפט, אַז יענער האָט פונקט קיין צייט נישט, נעמט זיך דער חולה בעטען ביי איהם רחמים ער זאָל איהם אויסהערען, עס טרעפט אויך ווען דער חולה געהט אין גאַס און עס מאכט זיך טאַקע עפיס אַ שטיקעל וועטער, עס הייבט אָן בלאָזען אַ שטיקל ווינטעל. נעמט ער באַלד ארויס א טיכעל פון דער טאַש, האַלט זיך פ'מויל צו און מעג אַפילו זיין צוואַנציג טריט צו זיין הויז צו צו געהען, נעמט ער באַלד אַ דראָזשקע, און ווען ער קומט אַהיים כאַפּט ער קללות פון ווייב זייגעס, וואָס ער פטר'ט געלד אויף גאָר נישט...

נור אמערגסטען איז פאַר'ן חולה, אז ער הערט אז אין שטאדט איז ווער געשטארבען, און ווי ער דערזעהט נור שטעהן א קיסקעלע מיטען, שפיצט ער באַלד די אויערן אויף, ס'ערשטע פרעגט ער זיך, אויף וואָס פאַרא קרענק יענער איז קראנק געווען, און צוויי-טענס ווי אַלט יענער איז געווען, ווהאָט מורא-זאגט ער—מען זאָל נישט האָבען כאַפּליירט זייגע יאָהרען.. און ווען ער הערט, אז יענער איז געשטארבען אויף דער זעלבער קרענק, וואָס ער לייד. ווערט ער שוואַרץ בלאַס, די אויגען נעהמען ווילד ארויסגלאַצען, שפייט אויס עטליכע מאָהל, און געהט זיך אונבעמערקט לאַנגזאַם א היים... און אַ גאַנצע וואָך, אדער מפהר, נאך וועט איהר איהם מעהר אין גאס נישט זעהן...

קעניג-שווארץ

דער קאמף ארום ביודזשעט אין דער קעלצער קהלה.

מיטוואך דעם 22־טען יולי ה. י. איז פארגעקומען די פלענאר זיצונג פון ראט און פערוואלטונג פון דער יודישער קהלה אויפן טאג־ארדנונג איז געשטאנען נור דער איינאונאיינציגער פונקט-בעשטעטיגען דעם ביודזשעט אויפן יאהר 1925.

אחוץ די גרעסערע צאהל בילעטען וואס זענען ארויסגעגעבן געווארן אויף דער גאלעריע, האט 7 אזייגער אוו. א שעה פאר דער זיצונג אנגעהויבען שטראמען צום לאקאל פון דער קהלה א גרויסער עולם, וועלענדיג בייוואהנען די זיצונג. די „שלומי אמוני ישראל" וועלענדיג, דעמאנסטרירען זייער אפאזיציאנעלע שטעלונג, האט פון פריער אלארמירט צווישען די ארטאדאקסישע קרייזען, וועלכע זאלען אין א גרעסערע צאהל בעזוכען די זיצונג, כדי צו קענען רעאגירען און אינטערצוהאלטען זייערע פארשטעהער דורך אבסטרוקציעס וועלכע זענען ווירקליך פאר געקומען.

די זיצונג האט ארויסגערופען אזא אינטערעס, אז אויף דער גאלעריע איז געוועזען צו בעמערקען פערזאנען אזעלכע, וואס וואלטען קיינמאל נישט געוויסט, וואו דער לאקאל פון דער גמינע געפינט זיך.

פינקטליך 8 אזייגער אוונד עפענט דער פרעזעס ה' זאגייסקי די זיצונג, לעזט פאר די ליסטע פון די אנוועזענדע און מעלדעט דאס ס'זענען איינגעלאסען עטליכע בריף פון ראבינאט, שוחטים, נאמנים און פון בית־דין משמש יונה דזיאדעק, וועלכע בעטען מ'זאל זיי העכערען די פענסיעס. ס'ווערט בעשלאסען צו בעטראכטען יעדען בריף, יעדען פונקט פון ביודזשעט פון יעדען פערזאן.

מ'איז צוגעטרעטען צו בעטראכטען דעם ערשטען פונקט פון ביודזשעט, נעמליך די פענסיע פון ראבינאט. און אזוי ווי ס'איז בעשלאסען געווארען, אז דאס רעכט צו בעטייליגן זיך אין דער דיסקוסיע האט נאר 1 פארשטעהער פון יעדער גרופירונג. איז צו קיין לענגערע דעבאטען נישט געקומען.

דער פראיעקט פון דער פערוואלטונג וועגען די פענסיעס פאר'ן ראבינאט ווערט אונטערגעשטיצט דורך די פארשטעהער פון דער מערהייט. אלס געגען רעפערענט איז ארויסגעטרעטען דער פארשטעהער פון דער אגודה ה' לעוו, וועלכער זאגט זיך ארויס אין נאמען פון זיין פראקציע צו פערקלענערען די פענסיעס פון ראבינאט, דאס רופט ארויס פערווינדערונג, ווייל אלט רעליגיעזער פארשטעהער, איז געוועזען צו ערווארטען פון ה' לעוו, ער זאל די געפאדערטע הוספה אונטערשטיצען, נעמענדיג אין אכט די לאגע פון ראבינאט, וועלכער בעדארף זיך מפרנס זיין בכבוד.

אין רעזולטאט איז מיט א מערהייט שטימען 12 געגען 7 אנגענומען געווארען דער פארשלאג וועגען דער הוספה אויך איז אנגענומען געווארען מיט דער זעלבער מערהייט צו בעשטימען פענסיעס פאר בית־דין משמש יונה דזיאדעק אויך פאר די נאמנים, רעפערענט פאר די שח־טה און עמעריטען. בעזונדערס ברעכט אויס א שטיקעל סקאנדאל, בעת עס ווערט בעהאנדעלט דער פארשלאג פון דער מערהייט צו בעשטעטיגן און איבערטישען די סומע פון 200 זל. א חודש. פון די עמעריטקע, פרוי רחל גאטפריד, פאר איהר איינינקעל ה' בן ציון גערשט (וועלכער שחט שוין כסדר 3 יאהר) וועלכער האלט זי סיי ווי אויס, דאן טרעטען ארויס די אגודה פארשטעהער אויף א שארפען אופן געגען דעם דערמאנטען פארשלאג און זענען נישט מסכים צו אנגאזשירען נייע שוחטים, וועלכע זענען נישט ראוי צו דעם, מאטיווירענדיג דערמיט, דאס זיין פרוי טראגט אייגענע האהר און אז איהר מאן איז א מזרחי'סט, ביי די ווערטער ווערט א שטארקער טומעל און דער פארזיצענדער ה' זאגייסקי, ערקלערט, אז ער אליין האט זיך וועגען דער זאך אינפארמירט: אז די פרוי גערשט טראגט יא א שייטעל און איז א גאנץ כשר'ע פרוי...

ס'ווערט פעראורדענט געהיימע וואהלען, אין רעזולטאט פון דער אבשטימונג איז מיט א מעהרהייט פון 12 געגען 7 שטימען, אנגענומען געווארען דער פארשלאג פון דער מערהייט. אזוי ארום איז ה' בן ציון גערשט בעשטעטיגט געווארען אלס אפיציעלער קעלצער שוחט. די גאלעריע אפלאדירט, די מזרחיסטען שרייען הויך „לעבען זאל דער פרעזעס זאגייסקי! לעבען זאל דער נאציאנאלער בלאק!"

ה' לעוו בעט דאס ווארט און לעזט איבער א פראטעסט רעזאלוציע געגען אט דעם בעשלוס און אלס צייכען פון פראטעסט האבען די אגודה-פארשטעהער פערלאזט דעם זאל.

דער פארז. ה' זאגייסקי שטעלט פעסט, דאס ס'איז דא א קווארום. און סזענען נאך בעטראכט געווארן עטליכע פונקטען פון ביודזשעט.

צוליב דער שפעטקייט פון דער שעה האט ה' זאגייטקי ארום 1 א זייגער ביינאכט געשלאסען די זיצונג.

וועגען דער זיצונג פון ראט און פערוואלטונג — אין נעכסטען נומער.

א קעלצער.

די אידישע ספארט-בעוועגונג אין קעלץ.

די אידישע ספארט בעוועגונג אין קיעלץ אינטערליגט גאנץ אנדערע בעדינגונגען ווי די אידישע ספארט בעוועגונג אין אנדערע שטעדט. אין דער צייט וואס כמעט אומעטום פערנעמט זיך מיט דער ספארט בעוועגונג די גאנצע אידישע געזעלשאפט און אמ'אקטיווסטען איז דערביי די אידישע אינטעליגענץ, איז אין קעלץ גאנץ אנדערש. די יודישע אינטעליגענץ מיט'ן אויסנאהם פון עטליכע, ווייזט נישט ארויס די מינדעסטע פערשטענדניש פאר דער ספארט בעוועגונג.

ביי אונז עקזיסטירט איין איינציגער יודישער ספארט קלוב „מכבי", וועלכער עקזיסטירט נור א דאנק געצעלטע מענשען. ביים „מכבי" זענען פארהאן עטליכע אבטיילונגען פון פערשידענע ספארטען, וועגען וועלכע איך וועל נאך שרייבען, נור יעצט וויל איך זיך אבשטעלען אויף דער פוטבאל-סעקציע, וועלכע איז ביז היינט געוועזען דער פונדאמענט פון „מכבי", די פוטבאל־סעקציע איז געגרינדעט געווארען מיט 6 יאהר צוריק דורך א גרופע שילער און האט זיך זעהר גוט ענטוויקעלט. דאס פאריגע יאהר איז זי פעררעכענט געווארען אין אונזער שטאדט אויף דעם צווייטען ארט. און זייער שפילען האט צוגעצויגען פיהל צוזעהר פון דער אידישער און פוילישער בעפעלקערונג.

נישט האבענדיג קיין אייגענעם ספארט פלאץ איז איהר אויסגעקומען צו ארבייטען ביי זעהר שווערע בעדינגונגען. מערסטענטהיילס האט מען דעם ספארט פלאץ נישט געקאנט בעקומען נור אויף שבת. ווייל זונטאג האבען קריסטען געוואלט שפילען, איז געווארען אין שטאדט צווישען די „שומרי שבת" א ויצעקו: היתכן אידען שפילען שבת אין פיולקע? מען איז געלאפען פון הויז צו הויז, מען האט אויסגערופען אין שוהל, מען זאל נישט גיין אויפן שפיל-פלאץ און מען זאל נישט ערלויבען די קינדער צו שפילען. די עלטערען אונטערן דרוק פון סטראשונקעס האבען פערווערט די קינדער צו שפילען אין שבת. אויך האבען די „שומרי שבת" זיך איינינגע מאהל געוואנדען צו דעם דאמאלסטיגען פרעזעס פון „מכבי" ה' ד"ר זילבערשלאג, ער זאל פערבאטען צו שפילען שבת, צוזאגענדיג דאס די שטאדט וועט זארגען וועגען א ספארט פלאץ פאר דעם מכבי.

דער שרייבער פון די שורות איז געוועזען אנוועזענד ביים ה' ד"ר זילבערשלאג, ווען עס זענען געוועזען פארשטעהער פון דער גמינע און ארטאדאקסען און האבען פערשפראכען א פלאץ און ביז דעם היינטיגען טאג גארנישט אויף דעם געביעט געטוהען. איינס האט דער „מכבי" פון דעם גענאסען: דאס דער ה' ד"ר זילבערשלאג, נישט קאנענדיג אויסקומען מיט די פערשידענע דעלעגאציעס פון „שומרי שבת" און ז. וו, האט רעזיגנירט פון זיין אמט פון „מכבי" און ווען דער קלוב האט פערלוירען איינעם פון איהרע וויכטיגע און אונערמידליכע ארבייטזאמע פארשטעהער.

מיר וועלען ביי די געלעגענהייט האפען דאס דער ה' ד"ר ז. וועט זיך נאך אפיציעל צוריקקעהרען צו דער אקטיווער ארבייט און געבען א ביישפיעל אנדערע.

מיר וועלען צוריק קעהרען צו דער פוטבאל אבטהיילונג ביים „מכבי" ווי איך האב שוין דערמאנט האט זי ליידער נישט קיין אייגענעם ספארט פלאץ און מוז אנקומען צו נישט אידען אין דא איז געקומען א אונערווארטעטע איבעראשונג, דער איינציגער ספארט פלאץ אין אונזער שטאדט געהערט צום „סאקאל", וועלכער האט אונטערן איינפלוס פון ראדאמער בלעטיל „סלאווא" מודיע געוועזען שריפטליך דעם „מכבי" דאס די פוטבאל אבטהיילונג ביים „מכבי" קאן נישט געניסען פון איהר ספארט פלאץ ד. ה. סיי אויף איבונגען, סיי אויף שפילען עפענטליכע מעטשען קומט אויס דאס דער סעזאן וועט פערביי און די פוטבאל סעקציע וועט קיין מעטשען נישט שפילען און דאס האט אויך א שטארקען השפעה אויף דער קאסע פון „מכבי" וועלכע איז פינאנסירט געווארן דורך די אויבענדערמאנטע סעקציע.

עס איז אנב ווערט צו בעמערקען דאס די בעזוכער אויף מעטשען זענען 99 % יודען.

טראץ דעם אלעם קלערט גארנישט די קעלצער געזעלשאפט וועגען א ספארט-פלאץ פאר דעם „מכבי". עס ארט ווי גאר נישט, וואס די יוגענד קאן זיך נישט פיזיש ענטוויקלען. מיר ווילען הערען וואס די געזעלשאפט וועט אויף דעם זאגען, צי איז איהר בעקאנט דער בריף פון „סאקאל"? און צי גיט זי זיך אב א רעכנונג פארוואס די פוטבאל-אבטהיילונג ביים קעלצער „מכבי" איז נישט טעטיג? די געזעלשאפט דארף ענטפערען נישט מיט קיין ווערטער נור מיט טהאטען. זי דארף זיך פערשטענדיגען מיט די „מכבי"-פארשטעהער און צוצוטרעטען פאר יעדען פרייז צו דינגען א ספארט-פלאץ מיר ווילען האפען דאס די קעלצער יודישע געזעלשאפט וועט זיך אנרופען אויף דעם רוף פון איינינגע הונדערט יודישע יונגעלייט, יועלכע ווילען זיך פיזיש ענטוויקלען און וועט פאר זיי זארגען.

וועגען די אנדערע אבטהיילונגען א צווייט מאהל.

מ. ג—ן

צו הערר ח. י. אייזענבערג קעלץ

אזוי ווי דער ענין פון דער שותפות'דיגער מיהל איז ביז'ן הײַנטיגען טאָג צוליעב אייער עקשנות נאָך נישט ערלעדיגט, פערלאַנג איך יעצט עפנטליך דעם סכסוך אויסצוגלייכען אין געגענפאַל וועל איך נישט זײַן פעראַנטוואָרטליך פאַר די וועוועטועלע קאָנסעקווענצען.

חיים נאַווערייער

מאיר בלומענפעלד — **אסתר שיף**

קעלץ — קראסנא (גאַליציען)

מאורשים

מעומק לבבי נפשי מברך ברכת מזל טוב את אחי יקירי הבחור החו"ב וכו מר **מאיר בלומענפעלד** מקעלץ לארושיו עם העלמה מרת **אסתר שיף** מקראסנא וברכתי שתזכו לבנות ביתכם בקרוב על הרי ציון וירושלים.

אהיך **שמואל בלומענפעלד** ורעיתו

גם אני מברך אותך בברכת מז"ט

אחיך **מרדכי בלומענפעלד** ורעיתו

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבען קוזין ה"ה **מאיר בלומענפעלד** מיט פר"ל **אסתר שיף** וואונשען מיר אַ גליקליכע צוקונפט און זייער לעבענס וועג זאָל מיט בלומען בעצירט זײַן.

פעלע גאָלדבערג

הינדע וואַקשלאַק, שפחה געפנער, חאַנטשע ראַפאַלאָוויטש, ראחטשע געפנער

נאָר 3 טעג! פון הײַנט אָן! ווערט געוויזען דאס בילד, וואָס יעדער יוד מוז אומבאַדינגט קומען זעהן.

דאס נײַע פאַלעסטינע

און די פּײַערליכע ערעפנונג פון העברעאישן אוניווערסיטעט אין ירושלים

ווילט איהר זעהן: אייערע עלטערן, ברודער, שוועסטער און באַקאַנטע, וועלכע געפינען זיך אין ארץ-ישראל. די אלטע יודישע היים, וואס אין פערלויף פון עטליכע טויזנט יאהר האבען די יודען נישט געהאט די מעגליכקייט זיך איבערצוקוקען. 200 אַקטועלע בילדער פון פּאַלעסטינער און קאָלאָניעס. די פייערליכע אויפנאַמע פון לאָרד באַלפור, נחום סאָקאָלאָוו, פּראָפ. חיים וויצמאַן, הרב קוק, אוסישקין, אחד העם, ביאַליק, יודישע און פּוילישע ליטעראַ- זשורנאַליסטען פון פּוילען ווי אויך די דעלעגאַציע פון וואַרשע אין פאַלעסטינע. טאָר יעדער ייד נישט פאַרשפעטיקן און זעהן. יודישע פאָליציי, פייערליכע פערהיילונג פון מכבי. ביים אַנקומען פון די יודישע שיף „פּרעזידענט-אַרטור" פון אַמעריקאַ א. ז. וו. קומט מאַסענווייז

קינאָ „פּענאַמען" קעלץ.

עס ווערט געזוכט אַ יונגעל.

עס איז נויטיג אַ יונגעל, אין עלטער פון 15 ביז 18 יאָהר, אין מעבעל מאַגאַזין פון דער פירמע **ס. מוליער.** ראַדאָם לובלינער 30

ס'ווערט געזוכט אַ פעהיג לערן-אינגעל און לערן-מיידעל אין דער

האַפּט-פאַבריק ספּאַצעראָווע № 12

דאנקזאגונג.

דערמיט בעשטעטיגען מיר דאָס מיר האָבען ערהאַלטען פון ה' **פראַנציִשעק יאַבסט** (אייגענטימער פון דער סאָדע-וואַסער פּאַבריק „ראַדאָמיאַנקאַ") **100 (הונדערט) זלאָטעס** לטובת דער געזעלשאַפט **„עזרה"** פאַר וועלכע מיר דאַנקען.

מיט אכטונג די געזעלשאַפט **„עזרה"** אין ראַדאָם

אכטונג מיטגלידער פון קאָאָפּ. זעלבסטהילף!

זונטאג דעם 6-טען ווזשעשען 8 אַוונד וועט אין לאָקאַל פון האַנדוולס-קלוב פּאַרקומען די 2-טע אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג, אויף וועלכע עס וועט געוועלט ווערען די ליקווידאַציע-קאָמיסיע.

די פערוואַלטונג

אַ שיינער טהאַט פון אַ ראַדאָמער בעל הבית.

איך האָב די עהרע פאַרצושטעלען איינעם פון די היגע שעהנע בעלי בתים, וועלכער איז אַגב אויך אַ גבאי אין דער חברה קדושה. דער דאָזיגער שיינער יוד הייסט שמואל בוימגאַרטען און זיינע דרכים אויף אויסצוגלייכען זיך מיט זיינע לאָקאַטאָרען בעשטעהען אין סקאַנדאַלען, בעליידיגונגען און געשלעגערייען, וועלכע ער אַליין פיהרט אויס. איך האָב מיט איהם געהאַט אַ סכסוך וועגען דער נאָרמע אויף דירה-געלד צוליב דעם, וואָס מיין דירה איז געגאַנגען אין 1914 60 רובעל און ער האָט ביי מיר געפאָדערט לויט 130 רובעל וואָס איך האָב געמוזט בעצאָהלען. און נישט קוקענדיג, וואָס דאָס דאַרף ערשט ענטשיידן דאָס געריכט קען ער נישט וואַרטן ביז ס'וועט זיך ענדיגען דאָס קוואַרטעל און פערפאָלגט מיך אויף אַ אונמענשליכען אופן, אזוי האָט ער אַליין אָנגעגאָסען מיט ברודיג וואַסער מיין פרוי און נישט גענוג דאָס געשלאָגען זי מערדעליך הײַנטיגען דאָנערשטאָג מיט אַ לאָפּאַטע אזוי, אַז מ'האָט געמוזט רופען דעם ד"ר קעלערוואָרם און דעם פעלדשער אברהם פינקעלשטיין, וועלכע קענען צוזאַמען מיט די לאָקאַטאָרען דאָס בעשטעטיגען. עס איז אויך וועגען דעם צונויפגעשטעלט געוואָרען דורך די פּאָליציי אַ פּראָטאָקאָל. זאָל האָטש וויסען די חברה קדושה וועגען די שעהנע מעשים פון זייער גבאי.

מענדיל גלזַטט.

צו דער חאַכצייט פון אונזער ליבע קוזינקע פרל' **זייפמאַן** מיט ה' **אברהם זילבערשטיין** ווינשען מיר דאָס זייער מזל זאָל אויפשײַנען און מיט זייער שטראַלען זיי בעגלייטען אויף די בערג פון ציון אין ירושלים

זלאַטע, שרה'לע, טויבע ראָזענצווייג

אונזער קוזינקע **רחטשע האַלצקענעד** צו איהר פערלאָבונג מיט ה' **משה קאָזלאָווסקי** אונזער הארציגע ברכה און אַלדאָס גוטס

ביילטשע און שמואל'עק האַלצקענער

בעקאַנטמאַכונג.

אַ גוטער העברעער איף עברית בעברית זוכט לעקציעס פאַר אײַנצעלנע ווי אויך פאַר אַ גרופּע מיט גוטע בעדינגונגען צו ווענדען זיך אין רעדאַקציע „ראַדאָמער = קעלצער לעבען" פאַר „ב"

די איין—און—איינציגע בעשטעטיגטע דורכ'ן מיניסטעריום פאַר קולטור און קונסט

מוזיק שולע איז ראַדאַם, זגאַדנא 8. №

אונטער דער לייטונג פון ה. גייססער

מאַכט בעקאַנט, דאָס די עגזאַמענס און דאָס פערשרײַבען זיך פון נײַע שילער פון די קלאַסען פון: פידעל, פאָרטעפּיאַן, וויאָלאָנטשעל א. א. הײבען זיך אָן דעם, 25 שערפּיען יעדען טאָג פון 10—2 און 4—6

די שילער נעמען אָנטהייל אין: שול—אָרקעסטער, קאַמעראַל—מוזיק, טעאָריע און סאָלפעזש—אומזיסט.

דער פּראָגראַם איז שטרענג אײנהייטליך לויט'ן וואַרשאַווער רעגירונגס קאָנסערוואַטאָריום.

די צייגנישען פון דער שולע זענען גילטיג אין אַלע העכערע מוזיק שולען

די לעקציעס קומט פאַר אַ גאַנצען טאָג. — ביי דער שולע איז פאַרהאַן אַ ספּעציעלע קלאַס פאַר אָנפאַנגער.

ה. גרינשטיין פעלטשער קאָזשעניצער 25 טעלעפאָן 303 פערשידענע אײנשפּריצונגען (זאַשטיקעס)

Redaktor i Wydawca CH. M. Herc — Odbito we własnej drukarni „Radomer Kelcer Leben" Radom, Szwarlikowska № 20